

ՓՈՔՐԻԿ ԷՍԿԻՄՈՍ ՄԱՆՆԻՆ

368

087.1
Ջ. 51

Q
46046
K
36600

46046
A-63

ETOS SO '80
23 JUN 200

08.02.2013

087-1

Ա-51

Ռ. ԱՄՈՒՆԴՍԵՆ

ՓՈՔՐԻԿ ԵՍԿԻՄՈՍ ՄԱՆՆԻՆ

Մ Ի Դ Ր Վ Ա Գ

Ռ. ԱՄՈՒՆԴՍԵՆԻ

ՀԱՆՍԱՊԱՐՀՈՐԴՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Վերամշակումը Լ. ՍԵՐԵԲՐԵՆՆԻԿՈՎԱՅԻ

Ուսերենից՝ Բարգվ. ՅԵՐ. ԹԱՂԻԱՆՈՍՅԱՆ

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆ
ՅԵՐԵՎԱՆ 1935

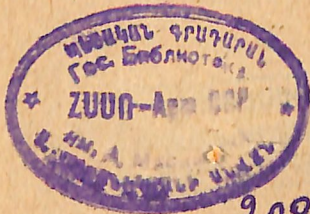
P.5309

15917

Պատ. խմբագիր Ա. Հայրյան
Տեխնիկական խմբագիր Հ. Տեր-Պավլյան

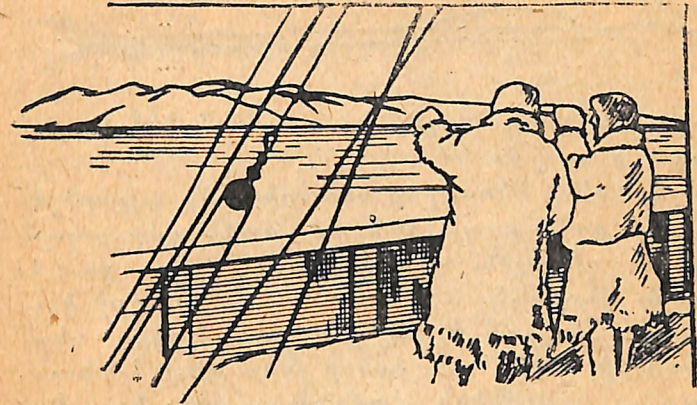
Գլ ա Վ ի թ տ 52
Հրատար. № 3211
Տ ի ր ա ժ 5000

(1658)

20827-59

Հանձ. և արտ. 20/II Ստորագրված և տպելու 25/III-35
Ստատֆորմատ Բ6 125x176 պատվեր № 1184
Типография им. Стачки 19/2 г. АЧКПТ Ростов на-Дону.

1. ՄԵՆԲ ՅԵԶԵՐՈՒՄ ԵՆԲ

— Հանգեն, մի այս կողմը նայի:
Հանգենը հեռադիտակը դրեց աչքերին:

— Տեսեք, կարծես այս ափում կարելի կլինի
հարմար նավահանգիստ գտնել:

Ափն այստեղ, «Վիլհելմ արքայի հողում» այն-
պես էր, ինչպես ամեն տեղ Գրենլանդիայի հյու-
սիս-արևելյան մասում՝ ամայի էր, կային բազ-
մաթիվ ծովածոցներ և մերձափնյա կղզիներ:
Թվում էր, վոր քամուց պաշտպանված վոչ մի
տեղ չկա, վոր նավի համար կայան լինի: Բայց
յես ցույց տվեցի Հանգենին մի ծովածոց, վոր
ավելի խորն էր մտել ափի մեջ և շրջապատված
էր բարձրաբերձ ժայռերով:

— Այ, այստեղ, կարծես վատ չէր լինի ձմե-
րելու համար:

— Այստե՛ղ: Ուղիղ եք ասում, իսկապես վար հարմար տեղ ե:

Հանգենը հեռացրեց հեռագիտակն աչքերից:

Մի քանի րոպե չանցած նավի վրա բոլորն արդեն գիտեյին, վոր նավահանգիստը մոտ ե: Ուռն, վերջապես մեր թափառումները վերջ կունենան: Յե՛վ այն ել ինչպե՛ս ժամանակին, սեպտեմբերի վերջն եր, ձմեռը վրա յեր հասնում, բուժ ու բորանների ժամանակը յեկել եր... Իսկ մենք ղեռ չեյինք գտել մի հանգիստ ու հարմար տեղ, վորտեղ կարողանայինք կատարել մեր աշխատանքները՝ ղիտել և ուսումնասիրել այս ցուրտ ու մռայլ յերկիրը: Իսկ այժմ, թվում եր, վոր այդպիսի տեղ գտել ենք:

Հանգենն ուրախությունից ձեռքերը շփելով քայլում եր տախտակամածի վրա: Նա ոգերևութաբան եր և անհամբերությունից չեր իմանում ինչ անի, վոր վորքան կարելի յե շուտով կարգի բերի իր գործերը և սկսի իր գիտողությունները: Պետք ե ասել, վոր մեր բոլորի՛ց ցանկությունն ել նույ՛նն եր: Իսկ նավաստիները յերազում եյին վորսորդության մասին...

Դեռ լույս եր, վոր նավը մտավ ծովածոցը և կանգ առավ ափի մոտ: Ճշմարիտ վոր հիանալի տեղ եր: Այստեղ քամին ինչքան ուզում ե թող փչի, մեզ վոչինչ չի անի:

Յե՛վ ահա մենք ձմերելու տեղումն ենք: Տե-

ղավորվեցինք, ամեն բան կարգի բերինք, վորոշեցինք գիտողություններ կատարելու տեղերն ու կայանները և հետևյալ որվանից գործի անցանք: Իսկ գործից ազատ ժամանակ գնում եյինք վորսի, այստեղ հաճախ եյին պատահում հյուսիսային հիանալի յեղջերուներ:

II. ԾԱՆՈԹԱՆՈՒՄ ԵՆՔ ԵՍԿԻՄՈՍՆԵՐԻ ՀԵՏ՝

— Հյուսիսային կողմում յեղջերուներ են յերևում, շուտ արեք, պատրաստվեցեք...

Այդ ասողը Լինդշտրոմն էր, մեր խոհարարը։ Նա վազեվազ մտավ կայուտը*, վորտեղ մենք նոր եյինք վերջացրել նախաճաշը, վերցրեց հրապանը և սկսեց աշխատի շարժումներ անել, կարծես մենք յեղջերուներ լինեյինք և նա մեզ վրա էր ուղում կրակել իր հրացանը...

Բոլորս տեղներիցս վեր թռանք ու վազեցինք դեպի մեր հրացանները։ Շատ չանցած բոլորս արդեն ափումն եյինք։

Յես բարձրացա մի բլրակի վրա, վորտեղից

* Փոքրիկ սենյակի նավի մեջ։

սիրում եյի դիտողություններ անել։ Ամայի և անդորր էր չորս կողմս։ Յերևում էր միայն ծովը՝ ամբողջապես ծածկված սառուցով, և անսահման ձյունապատ մի տարածություն։ Բայց ուր են յեղջերուները։ Աչքերս հառած նայում եյի դեպի հեռու հորիզոնը և հանկարծ նկատեցի հյուսիսային կողմում սևին տվող մի բան։

Այդ սև բանը արագութեամբ մեծանում էր, պարզ էր, վոր մոտենում էր զեպի մեզ: Յերևի իսկապես յեղջերուներ եյին: Հեռադիտակը դրեցի աչքերիս ավելի լավ տեսնելու, թե զա ինչ բան է:

Յեւ ինչ տեսնեմ... Շփոթվելուց հեռադիտակս իսկույն ցած թողեցի: Պարզվեց, վոր տեսածս յեղջերուներ չեն, այլ մարդիկ են:

Եսկիմոսներ եյին և հինգ հոգի: Յերևի նկատել էյին մեր նավը և այժմ արագութեամբ գալիս էյին մեր կողմը:

Պատճառ կար մտահոգվելու: Եսկիմոսները անկասկած մեզ թշնամի են համարում: Կարելի չէ նրանք մտադիր են հարձակում գործելու մեզ վրա: Իսկ մեր մեջ վոչ վոք չկար, վոր նրանց լեզուն իմանար:

Յես վազեմազ ցած իջա բլրակից ու շտապեցի զեպի նավը մերոնց զգուշացնելու համար:

— Հանգեն, Լինդշորմ, ընկերներ, մեր տեսածը յեղջերուներ չեն, այդ մարդիկ են... Եսկիմոսներ են:

Մենք ամենեկին չեյինք սպասում, վոր այստեղ, տարվա այս ժամանակին կհանդիպենք եսկիմոսների: Չգիտեյինք, ինչ անենք այժմ: Բայց մտածելու ժամանակ չկար, եսկիմոսները մոտենում էյին: Նրանք ահա բլրակի վրա յեն, մեզնից ամենաշատը հինգ հարյուր մետր հեռավորութեան վրա: Հրացաններս մաքրեցինք, լցրեցինք ու սպասում էյինք: Յեթե բանը կովի հասնի, ինչ արած, պիտի կովենք: Բայց ինչ լավ կլիներ, յեթե գեթ մի քանի խոսք իմանայինք եսկիմոսներեն և նրանց

հասկացնեյինք, վոր մենք ամենեկին թշնամիներ չենք: Ախար յեթե բանը կովի հասնի, մենք ստիպված պիտի հրացան արձակենք նրանց վրա, իսկ մենք այդ ամենեկին չեյինք ցանկանում:

Իսկ եսկիմոսները մոտենում, հա մոտենում էյին: Մենք նրանց լավ տեսնում էյինք: Նրանք բարձր աղաղակում էյին, զանազան շարժումներ անում և մեզ ցույց տալիս մատներով: Բայց չնայելով դրան, մեզ այնպես էր թվում, վոր նրանք խաղաղ են տրամադրված:

Ինչ անենք, հարձակվենք թե պաշտպանվենք: Իհարկե պաշտպանվենք: Այդ էր մեր բոլորիս միաձայն վճիռը:

Իսկ այդ ժամանակ եսկիմոսները կազմ ու պատրաստ հարձակվելու, գալիս էյին ուղիղ մեր հանդեպ: Ուրիշ ճար չկար, մենք ել պետք է նույնն անեյինք: Բայց միթե այժմ կռիվ պիտի սկսի մեր մեջ:

Յես ել չգիտեմ ինչպես, հանկարծ միտս յեկավ «տեյմա» խոսքը:

Տեյմա... սակայն ինչ է նշանակում այդ խոսքը: Կարծեմ եսկիմոսներեն վողջույն է նշանակում: Վորքան ույժ ունեյի գոռացի՝

— Տեյմա:

— Տեյմա, տեյմա, գոռացին և իմ ուղեկիցները:

Եսկիմոսները կանգ առան: Նրանց մեջ իրարանցում սկսվեց: Մենք վողջուճում եյինք նրանց և նրանք չեյին իմանում, ինչ մարդիկ ենք մենք, թշամմի՛ թե բարեկամ:

Վճռական ըուպե եր:

Բայց յերևում եր, վոր եսկիմոսներն ել ցանկություն չունեյին կովելու, վորովհետև իսկույն և յեթ մենք լսեցինք՝

— Մա-նի-տկու-մի:

Վորքան կարող եյի լարեցի հիշողությունս մտաբերելու համար, թե ինչ ե նշանակում «մա-նիտկումի»: Այդ ծանոթ խոսք եր թվում ինձ...

Մենք դարձյալ լսում ենք՝

— Մա-նի-տկու-մի, մա-նի-տկու-մի...

Վերջապես հիշեցի: Մանիտկումի՝ ամենասիրալիր վողջույնն ե եսկիմոս ցեղերի:

Ինչքան բախտավոր ենք: Նշանակում ե պատերազմ չի, այլ խաղաղություն ե...

Մենք իսկույն հրացաններս մի կողմ դրինք և շտապեցինք եսկիմոսներին դիմավորելու: Մենք պատասխանում եյինք նրանց վողջույններին և նույնպես շարունակ աղաղակում՝ «մանիտկումի»:

Դա բարեկամների մի ուրախալի հանդիպում եր: Մենք գրկախառնվում եյինք, աղաղակում, միմյանց ուսերի խփում: Դժվար ե ասել մեզնից ովքեր եյին ավելի ուրախ խաղաղության համար՝ մենք թե նրանք:

Դնացինք դեպի նավը: Նշաններով հրավիրեցինք մեր նոր բարեկամներին բարձրանալ նավի վրա: Նրանք հաճույքով համաձայնեցին:

Լինդշտրոմը տաք սուրճ և տաքացրած հաց բերեց նրանց հյուրասիրելու: Մեզ համար դրանք շատ համեղ բաներ են, բայց եսկիմոսներին դուր չեկավ: Նրանք համար տեսան ու դժկամակության նշաններ ցույց տվին, բայց միևնույն ժամանակ նրանք նշաններով հասկացրին, վոր ծարավ են, խմել են ուզում: Մենք նրանց ջուր տվեցինք:

Այդ նրանց ավելի դուր յեկավ, քան սուրճը: Նրանք յերեխայի պես ուրախացան և նրանցից յուրաքանչյուրը մի շնչով յերկուական լիտր ջուր խմեց:

Յես զարմացած նայում եյի նրանց՝ վրա: Կարելի՞ բան ե, վոր մարդ սառը ջուրը գերադասի սուրճից: Վոր այդպես ե, այն ժամանակ իհարկե նրանց պետք ե ուրիշ կերպ հյուրասիրել:

— Լինդշտրոմ, գնա, տախտակամածից բեր այստեղ յեղջերուների վոտները:

Վոտները մեջտեղ դալուն պես սկսվեց իսկական խնձույքը: Մեր հյուրերը իրենց մորթե կոշիկներից հանեցին մեծ ու յերկար դանակներ և քիչ ժամանակ անցած յերեք յեղջերուների վոտներից մնացին միայն վոսկորները:

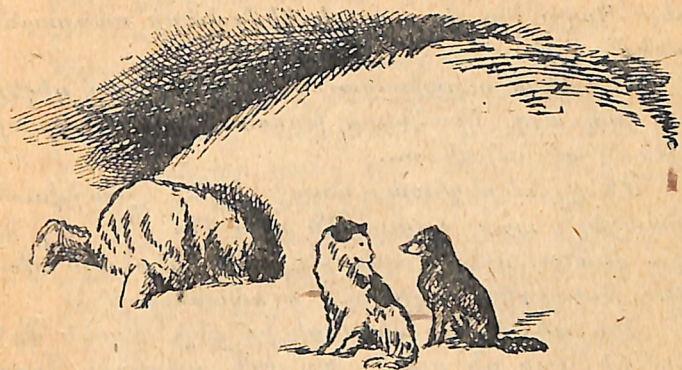
Մենք զարմանքից մնացել եյինք ապշած: Կյանքներումս չեյինք տեսել այդպիսի ախորժակ:

Յերբ միտը կերան պրծան և նրանցից ամեն մեկը յերկուական լիտր ջուր անուշ արեց, դրանից հետո սկսվեց մեր խոսակցությունը:

Մենք շատ շուտով սովորեցինք միմյանց հասկանալ և բաժանվեցինք միմյանցից գո՛ւ սրտով:

Յերկու որ հետո մենք նորից հանդիպեցինք միմյանց: Եսկիմոսները բերել էին մեզ մոտ վաճառելու յեղջերվի մորթիներ: Բայց նրանք անշնորհ վաճառականներ են՝ մենք գնեցինք նրանցից յեղջերվի մի մեծ ու գեղեցիկ մորթի մի ասեղով:

Բայց պետք է ասել, վոր այդ նրանց համար այնքան ել եժան գին չեր: Դրամի արժեքը նրանք չգիտեին, իսկ ասեղը նրանց համար շատ հարկավոր բան էր: Մինչև մեր գալը ամբողջ ցեղը միայն մի յերկաթե ասեղ է ունեցել, այն ել իրենց շինածը: Մեզանից յերկրորդ ասեղը ստանալուց հետո նրանք իրենց շատ հարուստ էին համարում:

III. ՀՅՈՒՐ ԵՆՔ ԳՆՈՒՄ ԵՍԿԻՄՈՍՆԵՐԻ՝ ՄՈՏ

Իմ րարեկամ Մաննին չկար այն եսկիմոսների մեջ, վորոնց հետ մենք ծանոթացանք: Յես նրան ուշ հանդիպեցի, յերբ ինքս հյուր գնացի եսկիմոսների մոտ: Նրանց գյուղը բավական հեռու յեր մեզանից: Մենք ճանապարհ ընկանք ցերեկով, ժամի մոտ տասներկուսին, և չորս ժամ ճանապարհ գնացինք առանց մի բռնի կանգ առնելու: Յես գնում էի լաքաններով, իսկ ինձ ուղեկցող եսկիմոսները ձյունի չմուշկներով: Գիշերը վրա հասավ, ցուրտը սաստկացավ, իսկ գյուղը դեռ չեր յերևում:

Հանկարծ ուրախ բացականչություններ լսեցի: Եսկիմոսները ուժգին շարժումներ կատարելով ինձ ցույց էին տալիս վարի հովիտը: Յես նայեցի դեպի վար և բլուրի գագաթից աչքովս ընկան խավարում փայլփլող մի քանի դուրեկան կրակ-

ներ: Պարզ եր, վոր դա եսկիմոսներին առաջաչեն
տներն էյին:

Յես շատ ուրախացա: Սաստիկ ցուրտ գիշեր
եր, իսկ այդ կրակները խոստանում էյին տաք
ոթիան ու հանգիստ...

Մենք անընդհատ առաջ էյինք շարժվում:
Կրակներն ահա բոլորովին մոտ են: Մի քիչ ել
վոր գնանք, մենք «տանը» կլինենք: Սակայն այն-
տեղ ինչպիսի հանդիպում ե սպասում ինձ:

Յես ահամայից սեղմեցի իմ քնի պարկի մեջ
պահած այն մի քանի փայլուն զարդերը, վոր
վերցրել էյի հետս եսկիմոսներին ընծայելու հա-
մար, և հենց այդ բոլորէյին ականջիս հասան բարձ-
րաձայն աղաղակներ:

— Կաբլունա, կաբլունա, լսվում եր սառն սգի
մեջ:

«Կաբլունա» եսկիմոսներեն նշանակում ե
սպիտակամորթ մարդ:

Պարզ եր, վոր իմ ուղեկիցները առաջուց իմաց
էյին տվել իրենց ցեղակիցներին իմ գալու մասին:

Յեմ մի ակնթարթում բոլորը խրճիթներից
դուրս թափվեցին: Եսկիմոսների մի մեծ խումբ
շրջապատեց ինձ: Նրանք ինձ թափահարում էյին,
շոշափում, շորերս քաշքշում, նայում էյին յերե-
սիս և ինչքան ույժ ունէյին գոռում: Ինչ էյին
ուզում ասել, վոչինչ չէյի հասկանում, միայն
շարունակ լսում էյի «մանիտկումա»:

Ամենքից մոտ կանգնած եր մոտս մի դեռա-
հաս եսկիմոս, համարյա դեռ յերեխա, թուխ յե-
րեսով և կենդանի ու վառվռուն աչքերով: Դա

ինքը Մաննին եր: Յես ահամայից աչ-
քերս չէյի կարողանում հեռացնել նրա-
նից. այնքան նա գեղեցիկ եր: Գրեն-
լանդիայի հարավային ափերի եսկիմոս-
ները, վորոնց առաջ մենք հանդիպել
էյինք, բոլորը տգեղ էյին՝ մեծզլխանի
և լայն ու տափակ քթերով: Իսկ եսկի-
մոսների այս ցեղի մեջ յերբեմն պա-
տահում էյին իսկապես գեղեցիկ տղա-
մարդիկ: Մաննին դրանցից մեկն եր:

Նա կանգնած եր մոտս մի ձեռքով
պինդ բռնած իմ շորից, իսկ մյուս
ձեռքը իրեն կպցրած, իսկ նրա աչ-
քերը նայում էյին ինձ վրա հիացմուն-
քով ու թախանձազին: Յես հասկացա
նրա միտքը: Նա շատ եր ցանկանում,
վոր կաբլունան գնա նրա մոտ:

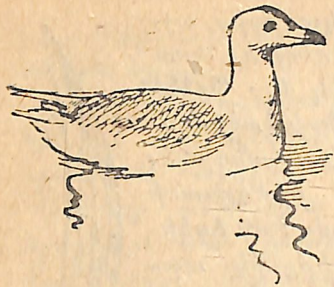
Իսկ դրսում 20 աստիճան ցուրտ եր և կաբ-
լունան մեծ ցանկություն ուներ հանգստանալու
և մի բան ուտելու: Յես ժպտացի և բռնեցի
Մաննիի ձեռքը: Նա նույնպես ծիծաղեց, ցույց տա-
լով իր սպիտակ ատամները, գլխով արեց և ինձ
քաշեց ու տարավ իր յետևից: Մեր կողքից
գնում եր մի ուրիշ ավելի տարիքով եսկիմոս:
Դա Ատիկլեուրան եր՝ Մաննիի խորթ հայրը:

Մի քանի բոլակ անցած մենք արդեն Ատիկ-
լեուրայի ընդարձակ խրճիթումն էյինք: Մենք ներս
մտանք խրճիթը փորսող տալով մի նեղ անցքով,
վոր գտնվում եր գետնի մոտ: Եսկիմոսների ձմե-
րային խրճիթները յերբեք դուռ չեն ունենում:

359. 20827-59

Այդ խրճիթը մի
այնպիսի զարմանալի
շինություն էր, վորի
նմանը յես կյանքումս
չեյի տեսել: Նա ամ-
բողջապես շինված էր...
ձյունից: Թե հատակը,
թե պատերը, թե
կտուրը, մինչև իսկ

սեղանն ու գահույքը*, վորտեղ քնում էյին, —
բոլորը ձյունից էյին: Զյունից շինված սեղանի
վրա դրված էր քարե լամպ, վորի մեջ պայծառ
լույսով վառվող փոկի յուղը մարդու սիրտ էր
ուրախացնում: Կրակի վրա կախված կաթսայի
մեջ հալվում էր ձյունը խմելու շուր գառնալու
համար:

Տաք էր խրճիթում ու հաճելի, իսկ յեղջերվի
մորթուց շինած փափուկ վերմակները, վորոնք
փռված էյին գահույքի վրա կարծես դեպի իրանց
էյին կանչում հոգնած ու ցրտահար կաբլու-
նային:

Բայց քնել չէր կարելի, վորովհետև շարունակ
հյուրեր էյին գալիս: Տեղի բոլոր տղամարդիկ
հավաքվեցին Ստիկկեուրայի խրճիթը հայտնելու
իրենց վողջույնը սպիտակ մարդուն: Նրանք հեռ-
ները բերել էյին մի բոլ յեղջերույի միս. սկսվեց
խնձույքը և յերեք յեղջերուների միսը զարմանալի
արագությամբ կերան վերջացրին:

* Սենյակի ներսում, պատերի յերկարությամբ շինած յերկար
թախթեր, վորոնց վրա պառկում և քնում են:

Խնձույքը վերջացնելուց հետո հանդես յեկան
նաև կանայք և վողջուկներն ինձ՝

— Մա-նի-կաու-մի:

Նրանք մոտենում էյին ինձ, շոշափում, գլուխ
տալիս և դուրս գնում:

Յերբ բոլորը հեռացան, յես մտա իմ քնելու
պարկի մեջ և հանդիստ քնեցի մինչև առավոտ:

IV. ՄԵՆԲ ՄՈՏ ԾԱՆՈԹՆԵՐ ԵՆԲ ԴԱՌՆՈՒՄ

Այդպես ահա սկսվեց իմ ծանոթութիւնը եսկիմոսների հետ: Նրանք սիրում էին մեր նավի բոլոր «կարլունաներին», բայց առանձնապես սերտ կապված էին ինձ հետ: Յես ել իմ կողմից նույնչափ սրտանց կապված էի նրանց հետ: Հաճախ եր պատահում, վոր լաքաններով գալիս էի եսկիմոսների մոտ և յերկու, յերեք ուրով մնում նրանց տներում: Գիշերում էի սովորաբար Ատիկլեուրայի խրճիթում և Մաննին շուտով դարձավ իմ ամենամոտ բարեկամը:

Ձմռան կեսն եր, ղեկեմբեր ամիսը: Շուտով պիտի սկսեին եսկիմոսների ձմեռային տոները և Ատիկլեուրայի խրճիթում մեծ պատրաստութիւններ էին տեսնում առաջիկա տոների համար: Ատիկլեուրայի կինը Նալունիան ընտանիքի բոլոր անդամների համար կարում եր շորեր՝ գեղեցիկ հագուստներ յեղջերույի մուշտակից: Պետք եր տեսնել, թե ինչպես եր նա աշխատում:

Քանի շատ էի նայում նրա վրա, այնքան ավելի էի դարմանում: Համարյա բոլոր աշխատանքը նա կատարում եր բերնով:

Յեղջերույի նոր քերթած կաշվի վրա շատ ճարպ ե լինում միշտ, վորից պետք ե մաքրել կաշին: Եսկիմոսները դրա համար գործ են ածում առանձին դանակ, վոր կոչվում ե «ոլո»: Այդ դանակով կանայք ամբողջ յուզը կտրում են ու մորթին մաքրում, փռում են հատակի վրա և այնուհետեւ մորթին մաս-մաս ծամում են ու ծծում:

Յես մնում էի զարմացած:

— Ինչո՞ւ յես այդպես անում, Մալունիա:

— Մի՞թե չգիտես ինչու, կարլունա:

Յեւ նա ծիծաղելով ցույց եր տալիս ինձ ճարպի փոքրիկ կտորները, վորոնք մնացել էին մորթու վրա մաքրելուց հետո: Դրանցից պետք եր մաքրել մորթին, թե չե շորը ճարպոտ կլինի:

Յեւ եսկիմոս կինը այդ գործողութիւնը կատարում եր բերնով...

Յերբ մորթին բոլորովին մաքրված եր ճարպից՝ Նալունիան կրակի վրա բռնած չորացրեց, հետո նորից սկսեց մորթին ծամել ու ծամել շատ որբեր...

— Այս ել նրա համար եմ անում, — ասաց նա, — վոր մորթին փափուկ լինի, թե չե կարելը ղժվար կլինի:

Իսկ շորը ձեւելու ժամանակ Նալունիայի ատամները կավճի տեղ էին ծառայում՝ նա ատամներով նշաններ եր անում: Նալունիայի

չարչարանքները իզուր չանցան, շորերը գեղեցիկ եյին և հիանալի կարած: Յես նվեր ստացա նրանից յերկու գեղեցիկ «անորակե», մեկի մազը ներսից, մյուսինը՝ դրսից, վորոնց յես հաճույքով հագնում եյի շարունակ, յերբ ապրում եյի հյուսիսում:

Տոնին բոլոր հագուստները պատրաստ եյին: Յես առավոտվանից զարդարված եյի իմ նոր «անորակեներով» և սպասում եյի Մաննին, վորը պիտի գար իմ յետևից:

Ահա և նա, մուշտակե նոր շորերը հագած, նա այնքան գեղեցիկ եր և այնքան զարդարված, վոր սկզբում յես նրան չճանաչեցի:

Բարև Մաննի:

— Մանիկտումի: Շտապի գնանք, կաբլունա, տոնակատարությունը արդեն սկսվել է:

Հաքաններս հագա և մենք ճանապարհ ընկանք: Եսկիմոսների տները դատարկվել եյին, բայց տոնական «իգլուն» (խրճիթը) լիքն եր ժողովրդով: Այնտեղ յերգում եյին, պարում, մարմնամարզություն անում և այնպես եյին աղմկում, վոր շուտով գլուխս սկսեց ցավել: Իգլույից դուրս յեկա և կամաց-կամաց գնացի դեպի Ատիկլետուրի խրճիթը: Հանկարծ ականջիս հասավ բարձր ու յերկայն վոռնոցի նման մի ձայն: Առաջ կարծեցի, թե դա յերգ ե. եսկիմոսների յերգը ինձ միշտ վոռնոց եր հիշեցնում: Բայց յերբ ներս

սողացի Ատիկլետուրի խրճիթը, զարմանքից մնացի ապշած իմ տեսած տարորինակ տեսարանից: Չե, դա յերգ չեր: Խրճիթում տիրում եր կիսախավար: Գահույքի վրա նստած եր մի ծերունի՝ եսկիմոսների «մեծ կախարդ»՝ Պրեդերիկը, իսկ նրա կողքին կինը՝ մի զգվելի ու կեղտոտ պառավ: Ատիկլետուրայի ու նրա յեղբոր Պոյյետի ամբողջ ընտանիքը կանգնած եյին մի փոքր հեռու: Բոլորի կերպարանքները լուրջ եյին և խորհուն: Պառավ կախարդուհին բարձր աղաղակում եր, իսկ ծերունին սարսափելի վոռնում:

Յես կռահեցի, վոր դա եսկիմոսական կախարդանք եր. քիչ ե պատահում, վոր ոտարներին վիճակվի դիտելու այդպիսի մի տեսարան, վորովհետև կախարդանքը այնպիսի մի սրբագործություն ե եսկիմոսների համար, վորին ոտարները չպետք ե ներկա լինեն:

Յես կանգ առա մուտքի մոտ սովերում, սակայն պառավն ինձ նկատեց:

Յեվ ինչպիսի սարսափելի աղաղակ բարձրացրեց նա:

Յես հասկացա, վոր պետք ե հեռանալ և ցավոք սրտի դուրս սողացի խրճիթից:

Շատ չանցած Մաննին ել դուրս սողաց: Նրա յերեսը սփրթնած եր և լուրջ: Նա դողդողուն ձայնով ասաց ինձ՝

— Վերջը վատ յեղավ, Պրեդերիկը ինքն իրեն խոցեց նիզակով...

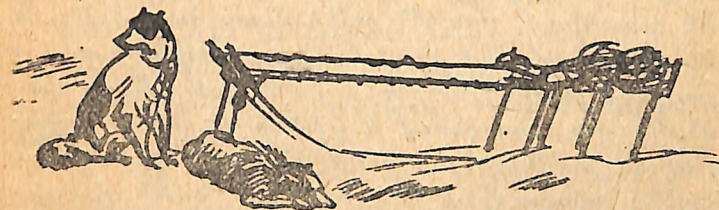
Յես մնացի ապշած, բայց յերբ մտա խրճիթը, տեսա Պրեդերիկին գահույքի վրա հանգիստ նստած:

* * *

Ճշմարիտ ե, նրա «անորակեյի» վրա յերկու ծակ
կար, մեկն առաջից մյուսը՝ յետևից։ Այդ ծակե-
րին նայելիս եսկիմոսները հավատում էին, վոր
նա հերավի ինքն իրեն խոցել և նիզակով։ Գուցե
«մեծ կախարդը» ինքն ել եր հավատում...

Տոները տեցին մի քանի ուր և ամեն ուր
«մեծ կախարդը» կախարդական ծեսեր ե կատա-
րում մեկի կամ մյուսի խրճիթում։ Կերուխումը
գնալով մեծանում եր, կերած մսին հաշիվ չկար,
իսկ տոնական իզուլյի մեջ շարունակվում եր

Տոներեց հետո յես վերադարձա նավը և մոտ
մեկ ամիս եսկիմոսների մոտ չգնացի։ Իսկ յերբ
գնացի, տարորինակ բան ընկավ աչքովս՝ Մաննին
սատոիկ նիհարած եր և աչքերը տենդային փայլ
ունեյին։ Ատիկլեուրան մոռալ եր, Նալունիան նի-
հար և տխուր։

— Մաննի, այդ ի՞նչ ե պատահել ձեզ։

— Միս չկա, սոված ենք։

անասելի աղմուկը։ Յես հոգնեցի այդ բոլորից և
շատ ուրիացա, յերբ տոները վերջացան և յես,
Մաննին ու Ատիկլեուրան կարողացանք հանգիստ
շունչ քաշել խրճիթում։ Ինչքան հանգիստ, լավ
և անդորր եր խրճիթում։ Ատիկլեուրան «կայակ»,
այսինքն մակույկ եր շինում՝ ծովի վրա վորս
անելու համար։ Մաննին ոգնում եր նրան, հյու-
սիսային յեղջերույի պինդ շերով միմյանց կա-
պելով փայտե մասերը։ Նալունիան կար եր անում,
իսկ յես ծխում էյի իմ չիբուխը և վայելում
հանգիստ ու անդորր կյանք։ Լինում էյին յերե-
կոներ, յերբ մեզնից վոչ մեկը վոչ մի խոսք չեր
արտասանում։ Եսկիմոսները առհասարակ սակա-
վախոս են։

— Իսկ ի՞նչ յեղավ ձեր ունեցած միսը: Չե՞
վոր մսի մեծ պաշար ունեյիք:

— Կերանք: Ինչքան կար, բոլորը տոներին
կերանք, պրծանք:

— Հապա ինչո՞ւ վորսի չեք գնում:

— Այժմ չի կարելի, վաղ ե, ձյունը քիչ ե:

— Բայց չե՞ վոր փոկին դուք սպանում եք
ջրի մեջ, հենց սառույցի տակը:

— Այո, բայց հիմա դժվար ե փոկի տեղը
գտնելը: Սառույցի վրայով գնալիս նա լսում ե
փոտնաձայնը և հեռանում:

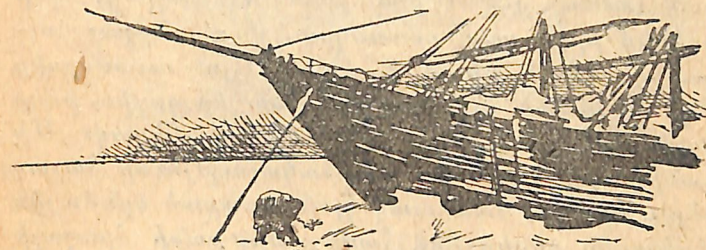
— Իսկ յե՞րբ կարելի կլինի վորսի գնալ:

— Հետո, յերբ շատ ձյուն կգա:

Հիրավի, քիչ ուշ, փետրվարի մեջերքին, քա-
մուց սառույցի վրա ձյունի այնպիսի կույտեր
են կազմվում, վոր մի քանի մետր հաստութիւն
են ունենում: Այն ժամանակ վորսորդների զգույշ
քայլերը լսելի չեն լինում սառույցի տակը, փո-
կերին չեն փախցնում և դժվար չի լինում գտնել
թեկուզ ամենախելոք փոկի հետքը: Այդ ժամա-
նակից սկսվում են եսկիմոսների «մեծ վորսի»
որերը: Իսկ հունվարը և փետրվարի առաջին կեսը,
մինչև մեծ վորսի սկսելը, սովի ամիսներ են ես-
կիմոսների համար: Ամենալավ վորսորդների մոտ
անգամ, ինչպես Ատիկլեուրան եր, այդ ժամա-
մանակ պաշարները վերջացած են լինում: Իսկ
ով ծուլլ ե և լավ վորս անել չգիտե, սովի ժա-
մանակ նրա դրութիւնը ավելի վատթար ե լի-
նում: Ատիկլեուրան մի հարեան ուներ Կաա-
աակ-կյա անունով: Նա աղքատ եր և վոչ մի

պաշար չուներ: Նրա կինը Պոոնարլուն և յերեք
փոքրահասակ յերեխաները բոլորովին ուժասպառ
եյին յեղել սովից:

Մի անգամ Պոոնարլույին տեսա մեր նավի
մոտերքում: Յերևում եր, վոր մի բան ե փնտրում

— Այդ ի՞նչ ես անում, Պոոնարլու:

Նա մի փոքր շփոթված պատասխանեց՝

— Յեթե կարունան թույլ տա, Պոոնարլուն
կվերցնի... այս բաները:

— Այդ ասելով նա ցույց տվեց ձյունի մեջ
մեր շների սառած կղկղանքը: Մենք կերակրել
եյինք շներին չորացրած ձկնով ու ճարպով: Շները
վատ եյին մարսում այդ կերակուրը, այդ պատճա-
ռով նրանց կղկղանքում գտնվում եյին կերակրի
չմարսված մնացորդները: Իսկ խեղճ Պոոնարլուն
սովածութիւնից հավաքում եր այդ մնացորդ-
ները և նրանցով կերակրում իր յերեխաներին:

Այդ վոր տեսա, սարսափեցի:

— Գնանք, գնանք Պոոնարլու, յես քեզ
ուտելու ուրիշ բան կտամ:

Յես նրան տարա նավը և տվեցի ձուկ, միս և ճարպ: Խեղճ կինը ուրախությունից չեր իմանում ինչ անի: Բայց յերբ նա գնում եր, տեսա, վոր կղկղանքներն ել դարձյալ հավաքեց ու հետը տարավ:

Իսկ նրա ամուսինը՝ Կաա-աակ-կյան մի անգամ ամառը յեկավ ինձ մոտ և խնդրեց, վոր նվիրեմ իրեն այն ստամոքսը, վոր անցյալ աշնանից ընկած եր ծովափում: Այս ստամոքսից յեջի և հոտած մսի գարշելի հոտ եր գալիս, բայց Կաա-աակ-կյան մեծ ախորժակով կերավ: Մի քանի որից հետո, իր շնորհակալությունը հայտնելու համար, Կաա-աակ-կյան ստացած «ընծայի» փոխարեն բերեց ինձ համար մի քանի հրաշալի կարմրախայտներ...

V. «ՄԵՇ ՎՈՐԱ»

Յերբ պիտի վորսի գնանք, Մաննի:

— Շուտով կգնանք, կաբլունա, տես ինչքան ձյուն ե յեկել:

Յեվ Մաննին կարոտ աչքերով նայում եր ձյանը: Վաղիւց եր, ինչ նա միս չեր կերել...

Յես ել անհամբեր սպասում եյի փետրվարին: Եսկիմոսները համաձայնեցին վորսի գնալիս ինձ ել հետները տանել. յերբեք չեյի տեսել, ինչպես են փոկ վորսում: Յես որերը համրում եյի և ամեն անգամ յերբ ձյուն եր գալիս, սիրտս ուրախությունից թրթռում եր, մտածում եյի մի — յերկու կամ յերեք որից հետո կարելի կլինի վորսի գնալ:

Այդ որը վերջապես յեկավ, մենք վաղը վորսի յենք գնում:

Եսկիմոսները բոլորը սաստիկ հուզված էին: Միայն թե վորսը հաջող լինի, այն ժամանակ կմոռացվեն թե զրկանքները, թե սովը:

Յերեկոյան մեծ իգլույի մեջ ուրախ տոն կատարեցին: Մաննին, իր ամենալավ ասեղնագործ շորերը հագած, հետը բերել եր մի կալաուգի՝ այդ ցեղի միակ յերաժշտական գործիքը, վոր թմբուկի պես մի բան է: Նա խփում եր կալաուգիին և հետը յերգում ու տատանվում մի կողմից մյուս կողմը, իսկ նրան շրջապատած ու շրջան կազմած ջահելները «յերգում էին»: Այդ յերգը մի սարսափելի բան եր, բայց եսկիմոսների կարծիքով հիանալի յեր:

Յերբ տոնակատարությունը վերջացավ, Մաննին մոտեցավ ինձ փայլուն աչքերով ու հարցրեց:

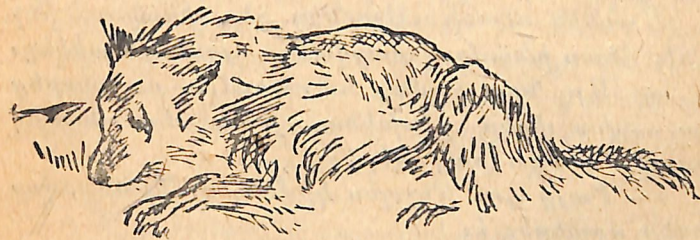
— Լավ էյի յերգում, չե՞, կաբլունա: Վոր իմանաս յես ինչպես էյի աշխատում, վոր աստվածները մեզ լսեն: Հավատացած եմ, վոր վաղը վորսը հաջող կլինի:

Իսկ այդ վաղը մի ցուրտ ու մռայլ առավոտ եր: Փչում եր հյուսիս-արևմտյան քամին և հետը բերում ձյան փոշի: Բայց եսկիմոսների բնակատեղում կենդանություն եր տիրում... Առավոտյան ժամի ութին հավաքվել էին իգլույի մեջ քառասունի մոտ եսկիմոս: Բոլորը տղամարդիկ էին 15-ից մինչև 50 տարեկան: Նրանցից յուրաքանչյուրի ուսովը գցած փոկի դայիշ-

ներից կախված մի-մի վորսորդական պարկ: Պարկերի մեջ կային վորսորդական գործիքներ: Շատերը հետները շներ ել էին տանում:

Մաննին ել նրանց մեջն եր, նրա տրամադրությունը լուրջ եր և հանդիսավոր: Նա այժմ 15 տարեկան եր և այս նրա առաջին անգամ մեծ վորսի գնալն եր:

Ժամի մոտ իննին իգլույից դուրս յեկան: Սկզբում բոլորը գնում էին միասին, բայց յերբ հասան սառույցին, բաժանվեցին խմբերի: Սառույցի վրա յուրաքանչյուր խումբ գնում եր առանձին և զանազան ուղղությամբ: Յե՞ գնում էյի Մաննիից վոչ հեռու: Մեր առջևից վազում էին շները:

Մեկ ել Մաննիի շունը մի կողմ վազեց և փորը ձյունին կպցրած մնաց անշարժ: Մաննին ցնցվեց ու ասաց. փոկի հոտ է առել: Մի ափն-թարթում նա մոտեցավ շանը և փայտը խրեց ձյան մեջ: Հետո պարկը վայր դրեց ուսից ու սկսեց մաքրել փայտի չորս կողմի ձյունը: Յես նայեցի ու տեսա, վոր մեծ բացվածք կա սառույցի վրա:

Դեպի այդ բացվածքներն են լողում փոկերը
թարմ ու շնչելու համար:

Բայց կարելի չէ այդ վաղուցվանից մնացած
բացվածք ե, վորին փոկերը այլևս չեն մոտե-
նում: Մաննին փորձում ե այդ ստուգել: Նա փորի
վրա ընկած պռուկեց ձյան վրա և բացվածքից
հոտ քաշեց: Նա սուր հոտառություն ուներ, և
յերբ գլուխը բարձրացրեց, յերեսը ուրախություն-
նից փայլում եր: Այո, ուղիղ ե, փոկը յեղել ե
այստեղ և շուտով անկասկած դարձյալ կլինի:
Յես շատ լավ առնում եմ փոկի հոտը...

Մաննին ուրախությունից չեր իմանում ինչ
անի, հետո խնամքով բացվածքը ձյունով ծածկեց:

— Այդ նրա համար եմ անում, — բացատրեց
նա, — վոր փոկը չվախենա, յեթե ժամանակից
առաջ մոտենա բացվածքին:

— Բայց դու ինչպես կիմանաս, Մաննի, վոր
փոկը մոտեցել ե:

— Այդ յես իսկույն ցույց կտամ կաբլու-
նային:

Այդ ասելով Մաննին իր համար ղիտելու տեղ
պատրաստեց, ինչպես անում են վորսորդները:
Նա փորեց ձյան մեջ մի փոս, վոր հասնում եր
մինչև սառուլյցի վրա յեղած բացվածքը, այնուհետև
ձյան փոսը մի փոքրիկ անցքով միացրեց սա-
ռուլյցի բացվածքի հետ, վորից հետո նա սարքեց իր

վորսորդական գործիքը, վոր պետք ե ցույց տար
փոկի մոտենալը: Այդ գործիքը բաղկացած եր
յեղջերվի յերկու յեղջուրներից, վորոնցից մեկը
20 սանտիմետր յերկարություն ուներ, մյուսը
յերկու տնգամ նրանից յերկար եր: Յերկու յեղջ-
ուրների ծայրերը միացած եյին յերկար թիթիվ,
իսկ յերկար յեղջուրը ծայրին ամրացրած եր տասը
կոպեկանոցից մի քիչ փոքր վոսկորե թիթեղ:

Յես կանգնած նայում եյի Մաննին և վա-
խից տեղիցս չէյի շարժվում: Ինձ նախազգու-
շացրել եյին, վոր փոկ վորսալիս վորքան կարելի
յե քիչ պետք ե շարժվել ձյան վրա: Բայց վոր-
քան վարպետորեն եր կատարում իր գործը
փոքրիկ Մաննին: Ծիշտ այնպես, ինչպես կաներ
ամեն մի կատարյալ վորսորդ: Նա վերցրեց իր
գործիքը, վորը եսկիմոսները կոչում են «իլլա»,
կարճ յեղջուրի սուր ծայրը խրեց ձյան մեջ,
իսկ յերկարը փոքր անցքի միջով անցկացրեց
այնքան, մինչև թիթեղը հասնի ջրին: Յեղջուր-
ների սուր ծայրերը միացնող թելն հանգիստ
ընկած եր ձյան վրա:

Այդ բոլորը պատրաստելուց հետո Մաննին
կարգի բերեց մնացած վորսորդական պարագա-
ները: Գլխավորը դրանց մեջ հարպունն ե: Դա
չափազանց սուր յերկաթե տեգ ե, վոր ունի
փայտե յերկար կոթ: Հարպունի սուր ծայրին
կապված ե պինդ ու յերկար պարան, վոր հյուս-
ված ե յեղջերվի ջլերից:

Մաննին պինդ բռնել եր պարանը ձախ ձեռ-
քով, իսկ աջ ձեռքով՝ հարպունի կոթը: Նա աչքը

«Իլլայից» չեր հեռացնում, նրա մկանները լարված էին: Նա պատրաստ սպասում էր ժամանակին հարվածը հասցնելու:

Յես ել ակամայից համակվեցի նրա տրամադրությամբ և նույնպես աչքս «Իլլայից» չեյի հեռացնում: Իսկ սիրտս ավելի ու ավելի արագ էր բաբախում...

Վոսկրես թիթեղը հանդարտ շարժվում էր ջրի լերեսին, մեկ բարձրանում, մեկ իջնում էր: Մեկ էլ նկատեցի, վոր յերկար յեղջուրը սահեց և սուզվեց ջրի մեջ, իսկ միացնող թելը ձգվեց:

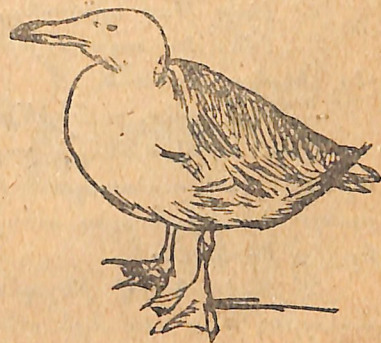
Յես հասկացա, թե այդ ինչ է նշանակում, Մաննին ինձ բացատրել էր: Փոկը դունչը ջրից հանելիս սառույցի կտորաանքի հետ միատեղ մի կողմ եր հրել նաև «Իլլայի» թիթեղը:

Մաննին այդ տեսնելուն պես կայծակի արագությամբ խրեց տեղը բացվածքի մեջ: Հարպունի սուր ծայրը ծակեց ու մտավ փոկի կաշվի մեջ: Վարսորդի հարվածը շեշտակի յեր, դրանում կասկած չկար:

Մաննին տեղը հետ է քաշում, բայց հանում է միայն կոթը, իսկ տեղի սուր ծայրը դուրս չի գալիս, մնում է փոկի մարմնի մեջ, վորովհետև նրա վրա յերկու ատամներ կան, վորոնք ծոված են դեպի վեր: Դրանք են, վոր չեն թողնում տեղի սուր ծայրը փոկի մարմնից դուրս գա:

Վերավորված փոկը հարպունը մարմնի մեջ լողալով հեռանում է վտանգավոր տեղից, բայց հարպունին կապած է պարան, վորի մի ծայրը պինդ բռնած ունի Մաննին:

Փոկը միայն այնքան կարող էր հեռանալ, վորքան թույլ կտա պարանը: Հետո նորից պետք է վերադառնա բացվածքի մոտ, վոր շունչ քաշի, իսկ յեթե չվերադառնա, շնչասպառ կլինի կսատկի:

Մաննին սպասում է պարանը ձեռքին պինդ բռնած: Իսկ յես ուշադրությամբ նայում եմ նրան:

Ինչպես է կարմրել նրա յերեսը: Յերևում է դժվարությամբ է պահում պարանը: Նկատեցի, վոր նա յերկու ձեռքով հագիվ է կարողանում պահել պարանը: Մեկ ել տեսա, նա վայր ընկավ և նրա գլուխն ու ուսերը թաղվեցին ձյունի մեջ:

Յես վազեցի նրա մոտ: Նա ընկած էր սառույցի վրա, ուղղակի բացվածքի վերևը: Նրա ձեռքերն ու ուսերը սառցի տակն էին: Գլուխը դեռ կարողանում էր բարձր պահել, բայց թվում էր, վոր հիմա վորտեղ վոր է, գլուխը ջրի տակովը կլինի:

Մաննին բարձր գոռում էր՝

— Շուտ արեք, ոգնության հասեր:

— Մաննի, Մաննի, բաց թող պարանը:

Վտռքս սահեց և յես վայր ընկա նրա կողքին: Կոշիկներիս մեջը լիքը ձյուն էր լցվել: Յերկու ձեռքով պինդ բռնեցի Մաննի իրանից:

— Բաց թող պարանը, շուտ...

— Ի՞նչ ես ասում, թողնեմ փոկը փախչի, չե, չե, կաբլունա...

— Ոգնեցեք, ոգնեցեք...

Մաննի մկանները լարված էին ծայր աստիճան: Նա ուժասպառ էր լինում, բայց պարանը սառույցի ահա սառը ջրում պինդ պահում էր իր ձեռքում:

Ձեյի իմանում ինչպես ոգնեմ այդ համառ տղային: Յես ձիգ էյի անում նրան դուրս քաշել

ջրից, բայց չեյի կարողանում: Յերևում էր, վոր փոկը մեր յերկուսից ուժեղ էր...

— Ատիկերան, Պոյետի, Տոլիման, հասեք, շուտով...

Տեսնում էյի, մի քիչ ել վոր մնա, Մաննիի գլուխը ջրի տակովը կլինի:

— Բաց թող, քեզ ասում եմ, բաց թող պարանը, Մաննի, հիմար մի յեղիր: Դու հետո մի ուրիշ փոկ կբռնես, վոր այդքան մեծ և ուժեղ չի լինի:

Մաննին գլուխը բացասաբար շարժեց:

— Ձե, չեմ թողնի...

Նրա շրթունքները կապտել էին, վզի յերակները ուռել: Նա այլևս ույժ չունեի գոռալու: Յես նրա կողքին սառույցի վրա պառկած ու նրան պինդ բռնած՝ վորքան ույժ ունեյի գոռում, ոգնության էյի կանչում: Միթե վոչ վոր չի լսում մեր ձայնը:

Բայց մեզ լսել էյին: Տեսա, վոր ձյան վրայով մեր կողմն են վազում եսկիմոսները՝ առաջ յերևաց մեկը, հետո յերկուսը, յերեքը, վերջը ամբողջ հինգ հոգի:

Առաջինը մեզ մոտեցավ Ատիկերան, նրա յե-

տեղից Տուրիմաոն: Ահա նրանք մեր կողքին են
և Ատիկլեուրան ջարդում է մուրճով սառուլյցը,
վոր անցքը մեծացնի, իսկ Տուրիմաոյի ձեռքերը
ջրի տակին են: Նա խլում է Մաննիի ձեռքից
պարանը և ջրից դուրս քաշում, իսկ Ատիկլեու-
րան հանում է ջրից Մաննիին և պառկեցնում
սառուլյցի վրա:

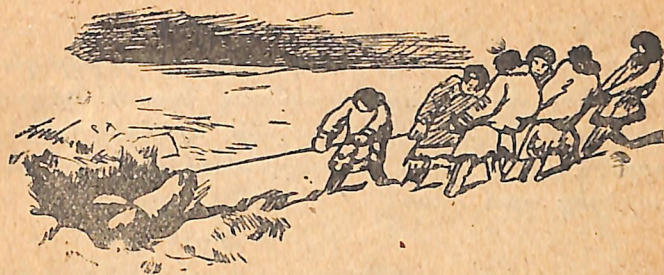
Բայց նրանց ուշքն ու միտքը փոկի վրա չեր:
Յերևում է շատ մեծ փոկ է, տես ինչ մեծ ծակ
է բաց արել դուռնը դուրս հանելու համար:
Տուրիմաոն պինդ բռնել է պարանը, իսկ Ատիկ-
լեուրան նրան ոգնում է: Նկատելի չէ, վոր պա-
րանը առաջվա պես ուժեղ չի ձգվում, ուրեմն
փոկը լողում է դեպի բացվածքը շուռչ քաշելու:
Տուրիմաոն պարանը տալիս է Ատիկլեուրային,
իսկ ինքը վորսորդական նիզակը ձեռքին սպասում
է... Ահա յերևում է խոշտանգված կենդանու
դուռնը:

— Շրանիկ:

Նիզակն իր յերկաթե կոթով մտնում է փոկի
աչքի մեջ և հասնում է մինչև ուղեղը: Այժմ
ամեն բան վերջացած էր, փոկը սպանված է:

Տուրիմաոն ծակեց նրա վերին շրթունքն ու
թուշը և անց կացրեց նրանց միջով: Նա ուղում
էր այդ դայիշով սպանված կենդանուն դուրս
քաշել ջրից: Բայց կենդանին մեծ էր, բացված-
քից դուրս չեր գալիս: Նրան ոգնեցին մյուս ըն-
կերները, վորոնք կոտորեցին սառուլյցը և կեն-
դանուն դուրս քաշեցին ջրից:

Ահա փոկն ընկած է ձյան վրա: Ի՞նչ ահագին

բան է: Միթե Մաննին մենակ կարողացել է
թոկից բռնած նրան պահել: Չէ՞ վոր Մաննին դեռ
յերեխա չէ: Այս առաջին անգամն է, վոր նա
փոկ է վորսում: Եսկիմոսները հիացած նայում են
նրա վրա: Ի՞նչ կարիչ տղա չէ այդ Մաննին:

Մաննին գոհ էր և բախտավոր: Յես մոտեցա
նրան և ձեռքս դրի նրա ուսին:

— Քեֆդ ինչպես է, Մաննի:

— Կաբլունա, մի տես ինչ փոկ է...

— Դու շատ կարիչ տղա չես, Մաննի:

— Յես յերեկ կալաուդի եյի ածում, աղոթք
եյի անում, աստվածները լսեցին խնդիրքս:

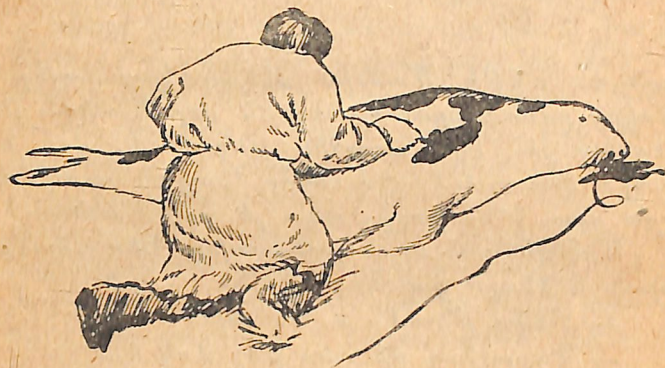
Մաննիի դեմքը լուրջ էր: Նա հաստատ հա-
վատացած էր, վոր աստվածների պարզեած
ուժովն էր, վոր նա կարողացավ փոկին պահել:

Եսկիմոսները խոնվել էյին փոկի չորս կողմը,
ծիծաղում, բարձր աղաղակում էյին և նայում
Մաննի վրա: Նրանք սպասում էյին մի բանի:

— Մաննի:

Յեվ ծերունի եսկիմոսը մի բան ասաց նրան,
վոր չես չհասկացա:

Մաննին ցնցվեց: Նա մոռացել էր, վոր հաջողակ վորսորդը պարտավոր է հյուրասիրել ընկերներին: Լուրջ կերպարանքով նա մոտեցավ փոկին, հանեց կոշիկից դանակը և ճղեց փոկի փորը: Վերքից արյուն հոսեց, բայց փոշ վոր ուշ չդարձրեց դրա վրա:

— Այս քեզ, Ատիկլեուրա:

Մաննին գլուխը խոնարհած մեկնեց հորը փոկի յերկամունքի մի յուղալի կտոր:

— Այս ել քեզ, Պոյյետի, այս ել քեզ Տոլիմառ, այս ել քեզ, Կաա-աակ-կես:

Յերկամունքն ու լյարդը արագ կերպով բաժանվեցին: Բոլորը հաճույքով ուտում էին: Վորքան ժամանակ է նրանք թարմ մսի համ չեյին տեսել: Բայց դեռ ճարպ ել կա... Մաննին կտրատում է ճարպը և բաժանում մանր կտորների:

— Հապա դո՛ւ ինչու չես ուտում, Մաննի:

— Սպասի, դեռ ինձ չի կարելի: Ձեռ տեսնում, փորից դեռ արյուն է հոսում:

Յես շատ լավ տեսնում եյի, բայց չեյի իմանում, ինչպես պիտի Մաննին արյունահոսության առաջն առնի: Բայց յերևում էր, Մաննին գիտի դրա միջոցը: Նա սառույցը մանր շարդեց, խառնեց ձյան հետ և դրեց վերքի վրա,

Չյունախառն սառույցն իսկույն պնդացավ և շատ լավ վիրակապ դարձավ:

— Տես, ել արյուն չկա:

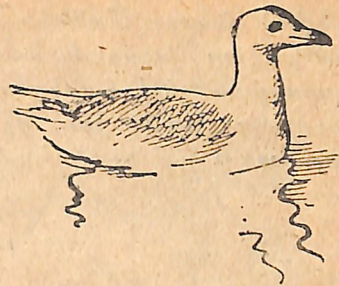
Մաննին այդ մի առանձին հրձիվանքով ասաց: Նա լսել էր, վոր կարլունաները կախարդներ են, ինչ ասես նրանց ձեռքիցը գալիս է: Բայց բանից դուրս է գալիս, վոր վոչինչ չգիտեն, չեն կարողանում անգամ դադարեցնել փոկի արյունհոսությունը:

— Այժմ տվեք ինձ իմ բաժին ճարպը:

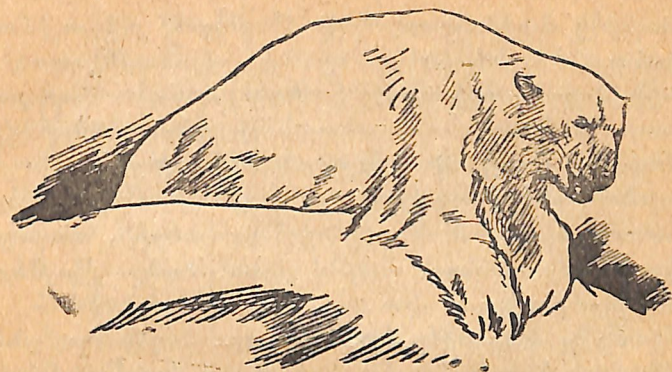
Վորսորդները ճանապարհ են բաց անում, վոր Մաննին անցնի: Բոլորը հարգանքով են նայում նրա վրա:

Մաննին առողջ-փառուր մոտենում է փոկին, նստում է մոտը և սկսում է ուտել: Բոլորը լուռ սպասում են, մինչև նա վերջացնի:

Բոլորը կերել կշտացել էյին, ժամանակ երտուն գնալու: Վորսը տանում էյին զայիշներով

լծված շները: Մաննին գնում եր մի կողքից և անդադար խոսում եր: Յես նրա ասածներից շատ բան չեյի հասկանում, բայց տեսնելով նրա ուրախութիւնը յես ել եյի ժպտում և գլխով եյի անում ի նշան համաձայնութեան:

VI. ՄԱՆՆԻՆ ԱՐՋ Ե ՍՊԱՆՈՒՄ

Շները վազում եյին մեր առջևից: Փոկին քաշում եյին միայն յերեք շուն, մնացածները ազատ եյին:

Հանկարծ նրանք կանգ առան, հոտոտեցին ողբ և կատաղածի պես վազեցին մի կողմ:

Նսկիմոսների մեջ իրարանցում տիրեց:

— Արջ ե, սպիտակ արջ ե...

Յեզ հերավի, միմյանց վրա կուտակված սառույցների վրա, բարձրում յերևաց մի արջի ահագին և անճոռնի մարմինը:

Արջը զեռ լավ չեր զգացել վերահաս վտանգը, յերբ շները նրան պաշարեցին չորս կողմից: Նրանք ամեն կողմից հարձակվում եյին արջի վրա, հաշում և բարձր փղզստում եյին:

Արջը մոնչաց և թաթով խփեց մի շան: Շունը մի կողմ ընկավ, բայց անմիջապես նորից հար-

ձակվեց արջի վրա: Արջը թաթերով աջ ու ծախ խփում եր շներին ու նրանց շարտում այս ու այն կողմը, աշխատելով մի կերպ ճանապարհա- նալ իր համար այդ անտանելի կծոտողների մի- ջով: Մի վարկյան այդ նրան հաջողվեց, նա դուրս պրծավ շների ողակից ու փախավ: Բայց շները հասան նրան և նորից շրջապատեցին, ճարպի- կությամբ խույս տալով նրա ծանր թաթերի հարվածներին:

Արջը կատաղել եր. մեկ այս կողմն եր ընկ- նում, մեկ այն կողմը: Իսկ շները վազվզում էին նրա չորս կողմը և չէին թողնում, վոր նա փախչի:

Նսկիմոս վորսորդների ուղածն ել հենց այդ եր: Նրանք շտապում էին միանալ շներին՝ պատրաստ պահած ձեռքների վորսորդական ծանր տեղերը:

Մաննին լուռ եր և նրա յերեսը սպրդնել, գաջի գույն եր ստացել: Նա ինքն իրեն մի բան եր փնթփնթում: Ո՞վ գիտի, գուցե նա հաջող վորսի աղոթքն եր ասում:

Արջն ահա մոտ ե: Վորսորդները տեղերը ձեռքներին պատրաստ բոլորը միանգամից հարձակվեցին կատաղած գազանի վրա:

Արջն ել իր կողմից թաթերը բարձրացրած հարձակվում ե վորսորդ- ներից մեկի կամ մյուսի վրա: Տոլի- մաոն չկարողացավ ժամանակին յետ փախչել և արջի ծանր թաթը պետք ե իջներ նրա ուսին, բայց հենց այդ

վարկյանին Պոյյետին յետևից տեղով հարվա- ծեց արջին: Արջը գոռաց և հետ դարձավ, բայց Պոյյետին արդեն հեռու յեր, Տոլիմաոն ել հակա- ոակ կողմը փախավ:

Տեգի հարվածները կարկուտի պես թափում էին խեղճ գազանի վրա: Ցավից նա մռնչում ու վրոնում եր և թաթերով աշխատում հարվածել իրեն վիրավորողներից մեկին կամ մյուսին:

Հանկարծ նա կանգ առավ, նայեց շուրջը և վազեց ուղիղ դեպի Մաննին: Վորքան Մաննին փոքր և թույլ եր յերևում այդ ահալին գազանի հանդեպ: Մաննին տեղը ձեռքին պատրաստ բռ- նած և անշարժ կանգնած սպասում եր: Այդ վարկյանին աչքովս ընկան նրա թուխ աչքերը, վորոնք կրակի պես փայլատակում էին: Թվում եր, վոր նա բացի իրեն մոտեցող արջից ուրիշ վոչինչ չեր տեսնում: Բայց ինչո՞ւ յե նա այդպես անշարժ կանգնել: Չլինի՞ թե վախից: Բայց մի վարկյան ևս և արջը կպոկի նրա գանգը:

Սարսափը տիրեց ինձ և յես բարձրացրի հրա- ցանս, բայց արձակելու ժամանակ չունեցա: Մաննին արագ կուացավ և արջի բարձրացրած թաթը հարվածեց ողբ, իսկ նրա բաց յերախի մեջ ցցվեց Մաննիի տեղը:

Արջն ահռելի կերպով գոռաց, բայց Մաննին արդեն փախուստ եր տվել նրանից, իսկ Տոբիասը հարվածեց արջի գանգին յետևից:

Ստակած արջն ընկած եր ձյան վրա: Վորսը վերջացել եր և հաղթողը դարձյալ Մաննին եր:

— Կաբլունա, յես այսոր յերկու-յերկու

մորթի կտանամ՝ փոկի և արջի մորթիները,
նույնպես և փոկի աղիքները:

— Այո, Մաննի, դու իսկապես վոր քաջ
վորսորդ ես: Յես քեզ մի հրացան կնվիրեմ:

* * *

Մենք արդեն տանն ենք: Սպանված կենդա-
նիների միսն ու ճարպը բաժան-բաժան են անում
բոլորի միջև, իսկ մորթիներն ու աղիքները
մնում են Ատիկլեուրայի տանը:

Մաննին, ինչպես և նրա հայրը, վորսի վոտ-
ները լուռ զնուժ են մոր առաջ: Մաննին այժմ
հայտնի վորսորդ է և նրան վայել չի շատ խո-

սեր: Մայրը քաշում է նրա վտաններից կոշիկները և նա պառկում է գահուլքի վրա հոր կողքին: Ի՞նչ հաճելի բան է յերկար ու բարակ մեկնվել ու հանգստանալ դժվար վորսից հետո:

Ինչ լավ է այժմ ձյունն խրճիթի մեջ: Կամպի մեջ շատ ճարպ կա և նա պայծառ լույս է տալիս: Կրակի վրա կախված կճուճի մեջ յեփում են փոկի աղիքները:

Ատիկլեուրայի տղա փոքրիկ Աննին մորից արդեն ստացել է մի կտոր աղիք: Նա գահուլքի վրա նստած ուտում է աղիքը և աչքի պոչով նայում իր նշանավոր յեղբորը, նա մեծ ցանկություն ունի հարց ու փորձ անել յեղբորը այսորվա վորսի մասին:

— Մաննի, պատմի, դու ինչպես սպանեցիր արջին:

Բայց Մաննին նրան մարդու տեղ չի դնում և վոչինչ չի պատասխանում: Նա այժմ մեծ տղամարդ է դարձել և կարիք չունի զուլի դնելու յերեխաների հետ:

Աննին կամացուկ հոգոց է հանում: Նա ինչպես է այժմ նախանձում Մաննիին և ինչպես է ուզում շուտով մեծանա և Մաննի պես վորսի գնա...

VII. ՎՈՐՍԻ ՅԵՆԲ ԳՆՈՒՄ ԿԱՅԱԿՈՎ*

Շուտով կգա գարունը: Ատիկլեուրայի խրճիթում նստած նայում եմ, ինչպես է Նալունիան պատրաստում փոկի մորթիները կայակի վրա քաշելու համար: Նա մորթին քախ ծամում ու ծծում է, ապա կրակի վրա բռնած տաքացնում: Մորթիները մենակ կայակի վրա քաշելը նրա ուժից վեր է, նրան ոգնում են հարևանուհիները՝ ուրիշ եսկիմոսների կանայք: Իր հերթին Նալունիան ել նրանց կոգնի, յերբ նրանք քաշելու լինեն մորթիներ կայակէ վրա:

Մաննին նստած է իմ կողքին գահուլքի վրա, յես արդեն բավական սովորել էյի եսկիմոսներեն և պատմություններ եմ անում նրան «կաբլունանունիի», այսինքն սպիտակամորթների յերկրի մասին:

Մաննին լսում եր մեծ հետաքրքրությամբ:

— Մաննի, կգաս մեզ հետ գնանք կաբլունանունի:

* Եսկիմոսների մալույկ, վոր շինված է լինում փայտից ու փոկի կաշուց:

— Իսկ կաբլունան ինձ կտանեն իրենց հետ:

— Ինչու չե, կտանեն:

Մենք իսկապես շատ եյինք ուզում մեր հետագա ճամբորդության ժամանակ հետներս մի եսկիմոս ունենալ, իսկ յեթե նա ցանկանար, մենք հետո նրան հետներս Յեվրոպա կտանեյինք: Իսկ Մաննին պետք է ասել, մենք նրան սրտանց սիրում եյինք:

— Իսկ յերբ ե գնալու կաբլունան:

— Յերբ կվերջանա ձմեռը և կանցնի ամառը, հետո նորից կգա ու կվերջանա ձմեռը:

Մաննին բռնեց իր բութ մատն ու ասաց՝

— Այսօր իկիակալարի յե (մարտ ամիսն ե, արևը բարձրանում ե): Հետո բռնեց ցուցամատը՝

ավոնարի (ապրիլ, յերբ փոկը ձագեր ե բերում), հետո՝ նետակալերվի (մայիս ամիսը, յերբ փոքրիկ փոկերը մատնում են ջուրը), կավարուկի (հունիս)...

Մաննին մատներով մեկ-մեկ հաշվում ե: Ձեռքի մատները չեն հերիքում, նա դիմում ե փոռի մատների ոգնությանը: Նա ուզում ե իմանալ, կաբլունան դեռ վորքան ժամանակ պիտի մնա իրենց մոտ:

— Դեռ ինչքան ժա-

մանակ կա: Շատ անգամ կկարողանանք կայա-կով վորսի գնալ:

— Իսկ կայակով վորսի գնալու ժամանակը շուտով կգա, Մաննի:

— Յերբ արեգակը շատ բարձր կլինի և սառույցը կհալչի:

— Այժմ իմ հերթն յեկավ ասելու տխրու-թյամբ՝

— Դեռ ինչքան ժամանակ կա...

Բայց ժամանակն արագ անցնում եր, արեգակը գնալով ավելի յեր բարձրանում դեպի վեր: Վերջապես հասավ այն օրը, յերբ կարելի յեր վորսի գնալ կայակով:

Այդօրը կյանքը յեռում եր եսկիմոսների բնա-կատեղիում լուսաբացից շատ առաջ: Եսկիմոսները գուրս եյին սողում խրճիթներից և դուրս քաշում կայակները, նայում եյին յերկնքին իմանալու համար, թե ինչպիսի յեղանակ ե լինելու:

Յես խոր քնած եյի իմ քնապարկում, յերբ Մաննին ինձ զարթեցրեց:

— Վեր կաց, կաբլունա, կայակները պետք ե տանենք մինչև ծովափը:

Ատիկլեուրայի խրճիթում գտնվեց ինձ համար մի հին, բայց ամուր կայակ: Նալունիան նրա վրա նոր մորթի եր քաշել և յես ել պատրաստ եյի նավակով գնալու Մաննիի կողքից:

Ծովափում արդեն շատ կայակներ կային և նրանց տերերը կանգնած եյին կողքին՝ տաք մուշտակներ հագած:

Ճանապարհ ենք ընկնում: Հանգարտ ժամա-

նակ ե: Մեծ ու փոքր ծովախորշերից դուր ենք գալիս արձակ ծովը: Յերկու ժամ անցած հասնում ենք վորսի վայրը:

Լույսը բացվում ե: Ամեն կողմից յերևում ե, ինչպես են դուրս պրծնում ջրի միջից փոկերի մեծ-մեծ գլուխները: Կայակները զանազան կողմ են ցրվում:

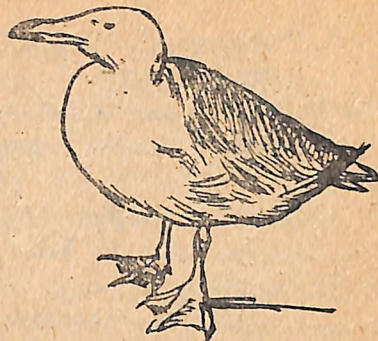
Մեզնից բավական մոտ յերևաց ջրի վրա մի փոկ: Մաննին տեղից բարձրացավ, դա լավ վորս եր: Հետո կայակին կպած նա ափնպես եր թիավարում, վոր թիյերի ձայնը ամենևին չեր լսվում: Յես ել աշխատում եյի հետեւ նրա որինակին, և մենք սահում եյինք ջրի վրայով բոլորովին անձայն:

Բայց և ափնպես փոկը մեզ նկատեց և մի ակնթարթում խորասուզվեց ջրի մեջ:

Մաննին բարկությունից թիակները վար դրեց: Այժմ պետք եր սպասել, վոր փոկը նորից յերևա ջրի յերեսին:

Մենք յերկար չսպասեցինք: Մի քանի րոպեից հետո փոկի գլուխը նորից յերևաց ջրի յերեսին: Հանդարտ եր ծովը և շատ դուր եր գալիս տաք արեգակը: Փոկը ամենևին չեր կասկածում, վոր թշնամին շատ մոտ ե իրեն: Նա խայտում ու խաղում եր ջրի մեջ և հետ ու առաջ ձոճվում: Կայակը կամաց-կամաց մոտենում եր փոկին:

Ժամանակն եր հարպուներ նետելու: Մաննին տեղից քիչ բարձրացավ, ստուգեց զենքը սարքին ե թե վոչ և մի-յերկու անգամ ուժգին թիավարեց...

Մի վարկյան ևս և շեշտակի նետած հարպուներ խրվեց փոկի մարմնի մեջ... Բայց փոկը թափահարեց պոչը և հանգիստ կերպով սուզվեց ջրի տակը:

Մաննի սերտը բոլորովին կտորվեց, վոր վորսը ձեռքից բաց թողեց:

Յես վորքան կարող եյի, հանգստացնում եյի նրան՝

— Դարտ մի անի, Մաննի: Փոկը ելի կերևա ջրի յերեսին:

— Իհարկե կերևա:

Յեւ Մաննին նորից սկսեց ուրախանալ, ծիծաղել: Եսկիմոս վորսորդը սովոր ե սպասելու: Նա ավելի հարմար տեղավորվեց նստած տեղում և մենք յուրկուսով յերկար ժամանակ անխոս նստած դիտում եյինք մեր չորս կողմը:

Հանկարծ նկատեցինք մեզնից վոչ շատ հեռու սառուցի վրա նստած մի ահագին ծովացուլ, վոր մոտ հինգ մետր յերկարություն կունենար: Նրա մորթը փայլում եր արեգակի տակ, իսկ չարագուշակ ժանիքները կախ եյին ընկած ներքև:

Մաննին ցնցվեց:

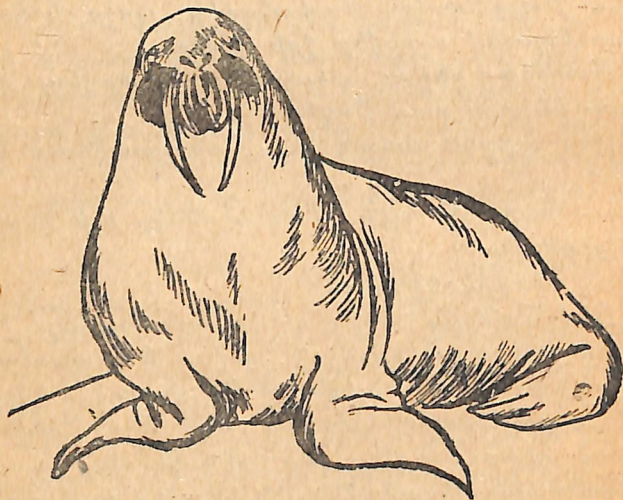
— Ծովացու, կաբլունա...

— Այո, Մաննի:

Մաննին շատ հուզված էր յերևում:

— Ի՞նչ կասես, կաբլունա, հարձակվե՞նք թե վոչ:

Մաննին գիտեր, վոր ծովացու վորսալը վտանգավոր բան է: Կարելի չէ մոտերքում ելի ծովացուներ լինեն, այն ժամանակ նրանք բոլորը կհարձակվեն մեր կայակի վրա:

— Ի՞նչ ես կարծում, հարձակվե՞նք թե վոչ:

Մաննին վախկոտ չէր: Նա մեծ ցանկություն ուներ հարձակվելու ծովացուի վրա: Մեր տեսածը մի հրաշալի մեծ ծովացու էր:

Նա մի րոպեյի չափ տատանվեց, հետո նշան բռնեց ու տեղը նետեց ծովացուի վրա:

Բայց յերևում էր Մաննին վերջին անգամ լավ չեր աղոթել իր աստվածներին, վորովհետև տեղը միայն քերծել էր ծովացուի կաշին առանց փաս հասցնելու նրան և ծովացուը անհայտացավ ծովի մեջ:

Մաննին այլայլված դարձավ դեպի ինձ ու ասաց՝

— Ելի վրիպեցի: Ինչպես անհաջող ե գնում մեր այսորվա վորսը...

Յես ել եյի ինձ վատ զգում: Եսկիմոսների վորսորդական հույզը ինձ ել էր վարակել: Բայց այն, ինչ վոր հետո պատահեց, յես ամենևին չեյի սպասում:

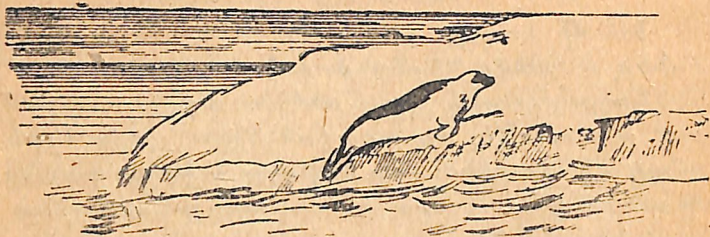
Մաննին տխուր ու արտում նստած էր կայակում: Նրան շատ էր վշտացրել անհաջողությունը: Վոչինչ չեր կարողացել վորսալ... և եսկիմոսները կարող են կարծել, վոր նա վախկոտ և անշնորհք վորսորդ է:

— Չե, Մաննի, դու դրա մասին ամենևին մի մտածի: Բոլորը լավ հիշելիս կլինեն, ինչպես դու ձմեռը ձեռքից բաց չթողեցիր տհազին փոկին և սպանեցիր...

Խոսքս չվերջացրի: Ի՞նչ պատահեց, վոր Մաննին հանկարծ ճչաց ու յերկու ձեռքով վոտքը բռնեց: Յես վախեցած մոտեցա նրան:

— Ինչ ե պատահել, Մաննի:

— Վայ վոտս, վայ վոտս: Այդ ծովացուը... ոգնեցեք:

Յեվ հենց նույն վարկյանին տեսա, ծովացուլի յերկար ժանիքը ծակել եր կայակը, մտել եր Մաննիի ազդրի մեջ և մյուս կողմից դուրս յեկեր: Խորամանկ կենդանին տակից եր հարձակվել կայակի վրա:

Յես պետք է ազատեյի Մաննիին ծովացուլից, բայց չգիտեյի ինչպես: Յես գրկեցի նրան մի ձեռքով և ուզում եյի տեղիցը շարժել, իսկ մյուս ձեռքով բարձրացնում վիրավոր վոտը: Ամեն մի շարժում անտանելի ցավ եր պատճառում նրան, բայց նա լուռ եր և պահում եր իրեն քաշի պես, ինքն ել աշխատելով ոգնել ինձ ու բարձրացնել ժանիքով ծակված վոտը:

Հանկարծ, Մաննիի ձեռքը պինդ սեղմեց իմ ուսը: Նա ավելի էս սպրդնեց և նորից ծփաց: Նայեցի նրա վոտին և տեսա, վոր ծովացուլի ժանիքը շարժվում է նրա վերքի մեջ: Պարզ եր, վոր ծովացուլն ուզում եր հանել ատամը վերքից: — Մաննի, սիրելիս, մի քիչ համբերի, իսկույն կազատվես:

Յեվ իսկապես, մի ուժեղ շարժում անելուց հետո Մաննին ազատվեց սարսափելի ժանիքից: Վերքից արյուն հոսեց և Մաննին ուժասպառ

ընկավ կայակի մեջ: Հենց այդ բոլորին ծովացուլի գլուխը յերևաց ծովի յերեսին:

Պետք է կրակել:

Վերցրի հրացանս և արձակեցի: Յերը ծուխն անցավ, տեսա, ինչպես ծովացուլի գլուխը թույլ ու անզոր սուզվում է արնախառն ջրի մեջ:

Վտանգն անցավ, այժմ պետք եր Մաննիի մասին մտածել:

Յերը յետ նայեցի, տեսա Մաննին բարձրացել, նայում է ծովացուլին: Յեվ հանկարծ վորքան ույժ ունեւ հավաքեց ու նետեց տեղը ծովացուլի վրա:

— Կարլունա, պարանը... պարանը բռնի:

Բայց պարանը բռնելու կարիք չկար, Մաննին դարձյալ վրիպել եր: Ծովացուլի գլուխն անհայտացավ ջրի մեջ...

Յես մինչև անգամ ուրախ եյի, վոր այդպես յեղավ, վորովհետև ծովացուլը սաստիկ մեծ եր մեր փոքրիկ կայակների համար:

Բայց Մաննին բարձր և աղիոգորմ լաց յեղավ:

— Ինչո՞ւ յես լաց լինում, Մաննի: Չե վոր մենք յերկուսով չպիտի կարողանայինք ծովացուլին քաշելով հետներս տանել: Մենք ավից շատ հեռու յենք, իսկ կայակն ել ծակվել է, մեջը ջուր է լցվում:

— Ախ, կարլունա, կարլունա, մարդ ել այդպիսի վորսը բաց կթողնի ձեռքից:

Յեվ Մաննին ավելի բարձր սկսեց լար:

Յես զարմացած սկսեցի կապել նրա վոտի վերքը: Տխուր մտքեր եյին պաշարել ինձ: Մաննիի

կայակը լցվում եր ջրով, կարող եր սուղվել: Ման-
նին թուլացել եր արյունհոսությունից և անկա-
րող կլինեք լող տալ: Իսկ յերկնքում կուտակվում
եյին սև ամպեր և քամի յեր բարձրանում:

Ի՞նչպես պետք ե մենք ափը հասնենք:

Մեր կայակը շատ դանդաղ սահում եր ալիք-
ների վրայով: Կայակի մեջ լցվող ջուրը մենք
չեյինք կարողանում ամբողջապես դուրս թափել:
Մեկ ել նկատեցի, վոր կայակի առջևի մասը կպ-
մաց-կամաց սուղվում ե ջրի մեջ: Իսկ յես վոչ-
ինչ չունեյի, վորով կարողանայի կայակի ծակը
փակել:

Հանկարծ լսեցի Մաննիի ձայնը՝

— Կարևունա, տես, կայակներ են յերևում:
Նայեցի դեպի հարավ, հերավի հորիզոնի վրա
մի սև բիծ եր յերևում: Մաննիի սրատես աչքերը
խսկույն վորոշեցին, վոր այդ սև բիծը եսկիմոսի
կայակ ե:

Չեռքերս՝ բերնիս մոտ բռնած վորքան ույծ
ունեյի գոռացի:

— Այստեղ, ող-
նեցեք:

Մեր աղանջին հա-
սավ նրանց պատաս-
խանի ձայնը, մեր
ձայնը լսել եյին:

Յերկու կայակ
շտապ մոտենում եյին
դեպի մեզ ողնություն
հասցնելու: Մեկի մեջ

նստած եր Տոբիասը՝ մի խոշոր և ուժեղ տղա:
մարդ, մյուսի մեջ՝ Ուկուն՝ իմ լավ բարեկամը:
Մի քանի րոպեյից հետո նրանք մոտեցան մեզ:

Մի կտոր կաշիով ծակը մի կերպ փակեցին
և Մաննիի կայակը բուկսիրի վերցրին: Վտանգը
համարում եյինք անցած:

Միթե մենք փրկված ենք: Ուշադրությամբ
նայեցի Մաննիին: Նա ուժասպառ կիսապառկած
եր կայակի խորքում: Նրա աչքերից արտասուք
եր հոսում ցավից ու վշտից: Յեվ դա հասկանալի
յեր: Տոբիասը իր կայակին կապած տանում եր
մի անագին փոկ, իսկ ինքը, Մաննին, վոր արջ
եր սպանել, այսօր տուն ե վերադառնում դա-
տարկաձեռն:

Բայց Մաննիի վիշտը չեր ինձ անհանգստաց-
նողը: Ինձ անհամեմատ ավելի յեր անհանգստաց-
նում նրա վտաի վերքը: Նկատեցի, վոր նրա վտաի
կապը արյունոտած ե, նշանակում ե արյունհոս-
ությունը չի դադարել: Մնացել եր մոտս մի կտոր
վիրակապ և մի թաշկինակ, յես մի կերպ ամ-
րացրի նրա վերքի կապը: Բայց սիրտս շատ ան-
հանգիստ եր: Մտածում եյի, թե յերբ պետք ե
տուն հասնենք:

Իսկ յեղանակը քանի գնում վատանում եր և
քամին սաստկանում:

Տոբիասը յերկյուղով նայեց յերկնքին ու
ասաց՝

— Փոթորիկ կլինի:

— Վայ մեզ, — ավելացրեց Ուկուն, — սար-
սափելի յե լինում հարավից յեկած փոթորիկը:

Յես ել գիտեյի այդ:
Քանի քանի անգամ ե պատա-
հել, վոր յես ընկել եմ հարա-
վից յեկած փոթորիկի մեջ,
վոր վրա յե հասնում հան-
կարծակի և սաստիկ ալեկո-
ծում ե ծովը: Բայց ուրիշ
բան ե, յերբ գտնվում ես
լավ սարքավորված նավում
և, ուրիշ բան՝ յերբ նստած ես լինում խախուռ
ու փոքրիկ կայակում:

Միայն թե շուտով ցամաք հասնենք: Եսկի-
մոսները զուռ են տալիս թիյերին և կայակները
թեթև ու արագ սահում են ջրի վրայով: Ճանա-
պարհին մեզ միանում են ելի մի քանի կայակ-
ներ, աշխատում են բոլորը միասին լինել:

Մենք արագությամբ առաջ եյինք թռչում:
Իսկ մեր յետևից լսվում եր մի ինչ վոր աղմուկ,
դա վրա հասնող փոթորկի ձայնն եր: Ալիքները
բարձրանում, մինչև յերկինք եյին հասնում: Իրանք
ալիքներ չեյին, այլ ջրի ահագին սարեր: Այնքան
շատ եյին ջրի ցեղթուքները, վոր վոչինչ չեյինք
տեսնում: Գիտեյինք միայն, վոր դեռ ցամաքը
շատ հեռու յե...

Հանկարծ իմ հարևան Ուկուն թիյերը արագ
կոխեց զայիշների մեջ և ինքը ամբողջ մարմնով
թեքվեց դեպի առաջ: Հագիվ յես ել կարողացա
նույնն անել, վոր ջրի մի ահագին սար ըն-
կավ մեզ վրա: Մի վարկյան՝ և ամեն բան ան-
հայտացավ:

Ալիքն անցավ: Բայց վերտեղ ե Տոբիասը, վոր
նավում եր մեր կողքից: Մենք աչքներս հառած
նայում ենք մթուժյան մեջ:

Յեվ ինչ ենք տեսնում: Նրա կայակը շուռ ե
յեկել և ուղղահայաց դիրք ե ընդունել՝ այդ փոկն
ե քաշում նրան դեպի վար: Ահա յերևում են Տո-
բիասի գլուխն ու ձեռքերը: Նա բռնել ե Ման-
նիին, վորի կայակը նույնպես շուռ ե յեկել և
վորը անկարող ե լող տալ:

Յես առնում եմ նրա ձեռքից Մաննին: Ուկուն
և Տոբիասը ուղղում են կայակը և Տոբիասը նստում
ե նրա մեջ: Հետո կայակի մեջ ե տեղավորվում
ե նաև Մաննին:

Ալիքները մեկը մյուսի հետևից գալիս են մեզ
վրա: Յերկու անգամ շուռ ե գալիս Պոյետիի
կայակը, մեկ անգամ՝ Ալեինգանի կայակը: Ար-
դյոք շուտով կհասնենք ցամաքին և ափ դուրս
կգանք արդյոք վողջ և առողջ:

Վերջապես հասանք ցամաքին: Յեվ չկորավ
վոչ մի կայակ ու չխեղդվեց վոչ մի եսկիմոս:
Անհավատալի եր թվում ինձ այդ:

Մաննին դողում եր, նա տենդ ուներ:

— Շատ ե վտոդ ցավում, Մաննի:

Նա վոչինչ չպատասխանեց: Նրա գլուխը կախ
եր ընկնում կրծքի վրա, վտտները դողում եյին:
Յես ու Ատիկլեուրան մի կերպ նրան տուն հաս-
ցրինք: Ահա վերջապես մենք տաք խրճիթումն
ենք...

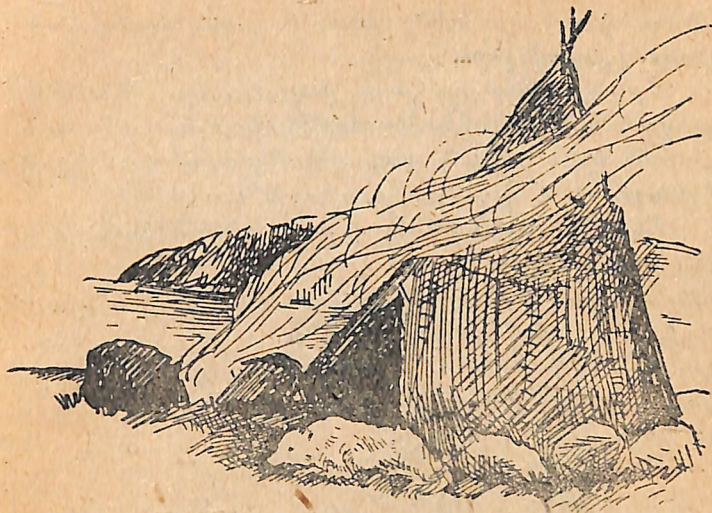
Մաննիին պառկեցրինք զահույքի վրա, չոր
որեցինք ու ծածկեցինք մուշտակներով: Յես նո-

րից կապեցի նրա վերքը: Առաջին վիրակապը բուրովին թրջված եր ու արյունաթաթախ: Յերկու վերքերի շուրջը կաշին բորբոքված եր, բայց արյունահոսութիւնը դադարել եր:

Քիշերը Մաննին սկսեց գառանցել: Տենդը սաստկացաւ: Յեւ համարյա չքնեցի, շարունակ նստած եյի նրա կողքին: Այդ խեղճ տղան լինձ համար հարազատ եր դարձել:

Սկսեցին ծանր, յերկար ու անհանգիստ օրեր: Յերկու շաբաթ շարունակ Մաննին կուգում եր մաշի դեմ և այդ ամբողջ ժամանակը յես անց կացրի Մաննիի կողքին: Յերբեմն միայն զնուծ եյի նազը ուտելիք և դեղորայք բերելու:

Բայց Մաննին ջանել եր և ուժեղ: Բացի այդ նա եսկիմոս եր, իսկ եսկիմոսները դիմացկուն մարդիկ են: Հենց վոր Մաննին լավ զգաց իրեն, նա արագութեամբ սկսեց կազդուրվել: Շուտով նա կարողացաւ ման գալ, ճշմարիտ ե, մի քիչ կաղալով: Յեւ հետո ելի սկսեց յերազել վոր սորդութեան մասին:

VIII. ԱՄԱՌԸ ԵՍԿԻՄՈՍՆԵՐԻ ԲՆԱԿԱՏԵՂԻՈՒՄ

Հուլիս ամիսն եր, ամենալավ ժամանակն այդ վայրում: Դուռս յեկան եսկիմոսները իրենց ձմեռվա ձյունե խրճիթներից: Այժմ ամառ ե, նրանք ապրում են վրանների տակ: Վրաններ են խփված ամեն տեղ՝ բլուրների վրա և գետակի ափին. գետում լողում են մեծ ու գեր կարմրախայտներ:

Ատիկկեուրան խփել եր իր վրանը մի բարձր ժայռի վրա, վորտեղից լավ կարելի յեր տեսնել մոտեցող յեղջերուներին: Շատ լափն եր նրա վրանը: Նա կարված եր փոկի բարակ ու լավ պահպանված կաշիներից, վորոնք ամրացված եյին փայտե յերեք ձողերի վրա: Իսկ վորպեսզի վրանը կպած լինի գետնին, Մաննին ու իր յեղբայրները

մեծ-մեծ քարեր եյին բերել ու շարել վրանի տակ
փռած գորգի չորս կողմը:

Վրանի ներսը շատ մաքուր, եր: Գետնին՝
փռված եյին յեղջերվի մորթիներ, մուտքի մոտ
դրված եյին յերկու քար, վորոնց արանքում կրակ
եյին անում: Այդ նրանց ոջախն եր:

Յերեկո յե: Մաննին վերադարձել ե ծովափից,
վորտեղ գնացել եր ձուկ վորսալու: Նրա մեջ-
քին կապած եր փոկի կաշուց կարած մի պայու-
սակ, վորի մեջ նա ձկներ ե լցրել, իսկ ձեռ-
քում բռնած ուներ ձկնորսական գործիք յեր-
կաթե սուր ծայրով և յերեք մետր յերկարու-
թյամբ:

Յես գիմավորում եմ նրան:

— Բարե, Մաննի:

— Մա-նի-տկու-մի:

Մաննին գործիքը դրեց մի անկյուն, իսկ
ձկներով լիքը պայուսակի ձգեց մոր առաջ:

Նրա փոքր յեղբայր Աննին անշափ ուրախ ե,
նա հիմա պիտի ստանա ձկան հում աչքերը, վոր
հսկիմոս յերեխաների ամենասիրած անուշեղենն ե:
Նա թուչկոտում ե մոր շուրջը, փաթաթվում ե
նրան, յերբ մայրը ջոկջոկում ե ձկները, իսկ
աչքերը ստանալուց հետո վրանից անմիջապես
դուրս ե վազում: Նա վախենում ե, վոր Մաննին
կամ մյուս յեղբայր Երրերան ձկան աչքերը իր
ձեռքից չխլեն: Ախար դա այնքան համեղ բան
ե, վոր նա հոժարակամ վոչ վորի չի տա:

Նայունիան խնամքով կտոր-կտոր ե անում մի
ձուկ: Մաննին, Երրերան և Ատիկեուրան ստա-

նում են այդ հիանալի ձկնից մեկական կտոր:
Մի կտոր ել ինձ ե առաջարկում, բայց յես քա-
ղաքավարի կերպով հրաժարվում եմ:

Մաննին աշխատում ե ոջախի մոտ, կրակ
ե ուզում անել: Նա քարի վրա դրեց մի կտոր
տախտակ՝ մեջը փոս, իսկ փոսի մեջ մտցրեց կլոր
փայտ՝ վրան յեղջերույի ջլերից շինած թել փա-

թաթած: Հետո դրեց կրծքին յեղջերուի վոսկո-
րից շինած՝ մեջտեղը ծակ, կլոր փայտի մյուս
ծայրը անց կացրեց այդ ծակի մեջ, այնուհետև
թելը մեկ և մյուս կողմը ձգելով, արագությամբ
պտտեցնում եր փայտը աջ ու ձախ: Մոտ կես
ժամ անցնելուց հետո փայտերի միմյանց շփե-
լուց առաջ յեկավ կլոր փայտի ծայրին ծխացող
փայտե փոշի: Այդ փոշին նա ածեց յուզոտած
մամուռ պարունակող տոպրակի մեջ, մամուռը
բոցավառվեց և կրակը պատրաստ եր:

Փոքրիկ Աննին նայեց վրանի ներսն ու աղա-
ղակեց՝

— Կրակ, կրակ, — ու նորից անհայտացավ:
Հեռվից լսվում է նրա ձայնը՝

— Կրակ, կրակ, Մաննին կրակ է արել,

Մեկը մյուսի յետևից գալիս ելին հարևան-
ները: Բոլորն ել ուզում են կրակից բաժին ստա-
նալ: Ատիկլեուրան մեծ լրջությամբ բոլորին թույլ
եր տալիս վառեն իրենց ճրագները իր ոջախից:

Իսկ Նալունիան այդ ժամանակ ձուկը դար-
սեց պտուկի մեջ և դրեց կրակի վրա, վոր յեփի:
Նա ընթրիք եր պատրաստում: Բայց վոչ վոք
չսպասեց, վոր ձուկը յեփի, և ինչ կարիք կար:
Հում, բայց ի քիչ կրակի վրա տաքացրած ձուկն
եւ շատ համեղ է: Հենց վոր ձուկը մի քիչ տա-
քացավ, ամբողջ ընտանիքը նստեց ընթրիք անե-
լու: Բոլորը միմյանց հետևից ձեռքները կոխում
եյին պտուկի մեջ և հանում տաք, բայց անեփ

ձուկը: Նրանց յերեսներից ու ձեռներից հոսում
եր ձկան յուղը, յերեսները լիզում են այդ
յուղը: Իսկ յերբ կերան կշտացան, վրան սառը
ջուր խմեցին:

* * *

— Ա-ա-ա-ու-ու-ո-ո-ա-ա...

Ընթրիքից հետո մի քիչ ժամանակ քունս տարել
եր, այժմ զարթնում եմ, աչքերս արդուում ու
նայում չորս կողմս:

Ո՞վ է արդյոք այդ տխուր ու միատեսակ ձայ-
ներ հանողը:

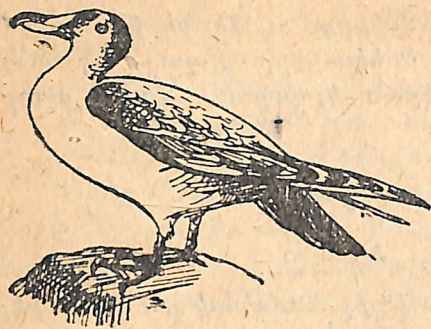
Դուրս յեկավ, վոր Մաննին է: Նա նորոգում
եր իր ձկնորսական գործիքը և հետը «յերգում»:
Ատիկլեուրան ել եր յերգում և գլուխը կախ
քցած աշխատում: Նալունիան աշխատում եր լուռ
և նորոգում մի կայակ: Անշուշտ նա ել եր ուզում
յերգել, բայց նա վախենում եր խանգարի տղա-
մարդկանցը:

— Մաննի, արի գնանք զբոսնելու:

Մաննին մի կողմ դրեց աշխատանքը և վոտքի
յեկավ: Նրա յերեսին նշմարվեց ուրախ ժպիտ:
Ուրախ եր վոր զբոսնելու պիտի գնա կաբլու-
նայի հետ:

Գնում ենք: Տաք և պայծառ յերեկոյ յե, մեր
չորս կողմն եսկիմոսների վրաններն են: Մենք
վճռեցինք հյուր գնալ մեկի մոտ:

— Ո՞ւմ մոտ գնանք, Մաննի: Կուզե՞ս գնանք
Կաա-աակ-կեսայի մոտ:

Մաննին դեմքը
ծռում է և գլուխը
բացասաբար շար-
ժում: Կաա-աակ-
կեան ծույլ է,
վատ վորսորդ է
և աղքատ: Նրա
վրանը ամենևին
նման չի Ատիկ-
լեուրայի գեղե-
ցիկ վրանին, կար-

ված է մաշված ու ծակծկված կաշիներից: Յերբ
ել գնաս Կա-աակ-կեայի մոտ, նրան միշտ կտեսնես
քնած մուշտակե վերմակների կույտի վրա: Իսկ
վրանի մուտքի մոտ անչափ ճանճեր կան, վորոնք
ահագին բազմությամբ նստած են լինում այդ-
տեղ թափված ձկան վոսկրների վրա: Վրանի
ներսում այնպիսի կեղտոտություն ու գարշա-
հոտություն է տիրում, վոր մարդու շունչ է
կարվում:

— Ուղիղ ես ասում, չարժի գնալ Կաա-աակ-
կեայի մոտ:

— Կուզե՞ս, գնանք Ուլիկտուալայի մոտ, —
առաջարկեց Մաննին:

— Այժմ յես եմ յերեսս ծռում: Ուլիկտուալ-
լան անևոր է և լավ ձկնորս է: Նրա յերեխա-
ները, մինչև ա՛յգամ 5 — 6 տարեկանները, կար-
թով ձուկ են վորսում, իսկ չափահասները շատ
կարմրախայտ են վորսում: Բայց նրա ամբողջ
վրանից ձկան հոտ է գալիս: Նրա տան իրերը

այնքան յուղոտ են և ամեն բանից այնպես ձկան
հոտ է գալիս, վոր մարդ զգվում է:

— Գիտե՞ս ինչ, Մաննի, արի գնանք Պոյյետի
մոտ:

Պոյյետին Ատիկլեուրայի յեղբայրն էր: Պոյ-
յետին ամուսնացած էր: Նրա կինը՝ Կաբլոկան
մի հեզ, խոնարհ ու բարեհոգի անձնավորություն
էր: Նա ուներ մի փոքրիկ տղա, վոր հագիվ մի
քանի ամսական լիներ:

Կաբլոկան մեզ վոր տեսավ, ծափ տվեց: Մենք
շատ մոտ եյինք նրա հետ: Նա նոր եր «լողացրել
յերեխային», այսինքն կատվի պես լիզել եր նրա
մեղկ մարմինը:

Յերբ Կաբլոկան մոտեցավ դեպի մեզ, յերեսան լաց յեղավ։ Նա նորից մոտեցավ յերեսային և «ծծակ» դրեց նրա բերանը։ Այդ ծծակը մի կտոր ճարպ եր, վորի միջով փայտ եր անց կացրած։ Այդ փայտը յերկարությամբ ընկնելով յերեսայի բերանի վրա, թույլ չեր տալիս վոր նա ճարպը կուլ տա։ Յերեսան հանգիստ պարկած ծծում եր այդ ճարպը։

Բայց վորքան ծիծաղելի յեր, յերբ Կաբլոկան ջուր եր խմացնում իր յերեսային։ Նա լցնում եր բերանը ջրով, կռանում եր յերեսայի վրա և զգուշությամբ ջուրը իր բերանից լցնում եր յերեսայի բերանը։

Այդ յերեկո Պոյյետին տանը չեր, նա վորսի եր գնացել։

Մենք մի քիչ նստեցինք Կաբլոկայի մոտ և ուզում եյինք արդեն հեռանալ, յերբ վրանը մտավ Պոյյետին։

— Մանիկտումի։

Նա բարևում եր մեզ։ Իսկ դառնալով Կաբլոկային, նա անխոս գցեց նրա առաջ բերած վորսը՝ սպանված թռչունները և մեկնեց իր վոտները թաց ու կեղտոտ կոշիկներով, վորոնք կարված եյին փոկի կաշուց։

Կաբլոկան ատամներով բռնեց ու հանեց նրա կոշիկները և դրանից նրա բերանը լցվեց ցեխով։

Հավ կին եր այդ փորրիկ Կաբլոկան։ Մեկ անգամ ձմեռը, յերբ պետք ե գնայի մերոնց մոտ, նա ինձ ուղեկցեց մինչև նավը։ 50 աստիճան ցուրտ եր։ Կաբլոկան իր մեջքին պարկի մեջ

կրում եր յերեսային, վոր բոլորովին մերկ եր։ Յերբեմն նա հանում եր յերեսային պարկից և յերեսան մի քանի բույս մերկամարմին մնում եր ցրտում։ Սակայն այդ Կաբլոկային վոչ մի հոգս չեր պատճառում։ Եսկիմոսների յերեսաները սովոր են ցրտին։

Արդեն ուշ եր, յերբ մենք դուրս յեկանք Պոյետի վրանից։ Յես շատ եյի ուզում այցելել նաև ծերունի Ալեինգանին՝ Ատիկլեուրայի հորը։ Նա 70 տարեկան մի փառահեղ ծերունի յեր՝ յերկար մորուքով և ձյունի պես սպիտակ մազերով։ Նա եսկիմոսների մեջ ամենից մեծն եր և մեծ համբավ ուներ իր ցեղակիցների մեջ։ Նրա մասին պատմում եյին, վորպես թե նա ջահել ժամանակ մեծ քաջագործություններ ե կատարել՝ հաղթել ե «տունգիներին» հսկա ցեղին, վորն առաջ ապրելիս ե յեղել այս կողմերում։

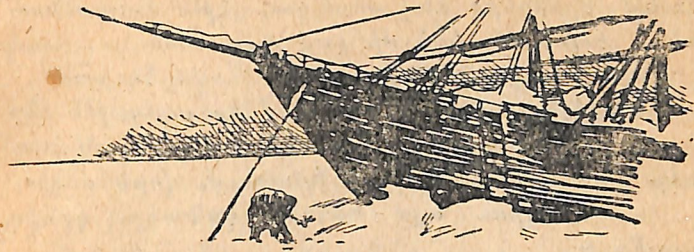
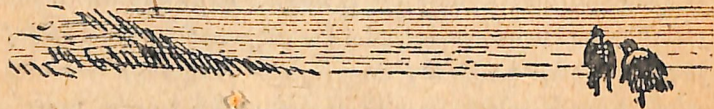
Բացի այդ Ալեինգանը իր մասին պատմելիս ե յեղել, վորպես թե ինքը յեղել ե լուսնի վրա։ Ասել ե, թե լուսնի վրա հրաշալի տեղեր կան և յերբեք այնտեղ սով չի լինում, վորովհետև այնտեղի անսահման հարթավայրերում բազմաթիվ յեղջերուներ կան։ Ով վոր այս աշխարհում առանց դիմադրության կատարի Ալեինգանի բոլոր պատվերները, նա մահից հետո կլինի լուսնի վրա։

Շատ անգամ ե պատահել, վոր յես նստած

եմ յեղել Ալեինգանի խրճիթում նրա և նրա կնոջ Անտանայի կողքին, վոր մի պառավ կին եր մանր ու մաշված ատամներով, փորձել եմ խոսեցնել «սպիտակահեր» ծերունուն, վոր նա պատմի իր կատարած քաջագործությունների մասին: Բայց զուր ե անցել իմ աշխատանքը, «կաբլունայի» ներկայութեամբ Ալեինգանը լուռ եր մնում: Այդ խորամանկ ծերունին բավականաչափ խելացի յեր և հասկանում եր, վոր իր պատմություններով կարող ե խաբել միայն դյուրահավատ եսկիմոսներին:

Այդպես յեղավ և այս անգամ: Ալեինգանը վողջունեց մեզ գլխի վեհապանծ շարժումով և մի կողմ քաշվեց, վոր տեղ տա մեզ նստելու իր կողքին գահուլքի վրա: Բայց մեզ հետ խոսելու վոչ մի ցանկություն չեր ցույց տալիս, այլ նայում եր մեզ վրա իր խելոք ու թափանցիկ աչքերով: Մենք քիչ ժամանակ նստեցինք նրա մոտ մի քանի անկապ խոսքեր ասացինք միմյանց ու հեռացանք:

Մենք այլևս հյուր գնալու ցանկություն չունեցինք և վերադարձանք տուն քնելու:

IX. ՄԱՆՆԻՆ ԿԱԲԼՈՒՆԱ ՅԵ ԴԱՌՆՈՒՄ

— Կուզես, Մաննի, գնալ մեզ հետ կաբլունանունի:

— Շատ, շատ կուզեյի: Ուղիղ ե չե, վոր ձեր կողմերում ել յեղջերուներ են վորսում:

— Այո, վորսում են, Մաննի:

— Կնշանակի Մաննին վորսի կգնա կաբլունա-նունիում: Դու ասացիր, վոր ինձ մի հրաջան կնվիրես, ուղիղ եյիր ասում:

— Իհարկե կնվիրեմ, պատրոհներ ել կտամ հետը:

Մաննին շատ ուրախ ե: Նա իրեն կիսով չափ արդեն կաբլունա յե համարում: Յերևում ե, վոր նա շատ ե ուզում. շուտով մեզ մոտ նալը տեղափոխվել:

Սակայն մեջտեղում Ատիկլեուրան կար, նա այնքան ել գոհ չեր, վոր Մաննին նրա ձեռքից առնում ենք, մեզ մոտ ենք բերում: Մաննին լավ վորսորդ եր, նա տանն ել շատ պետք կգար:

— Ասենք, — ավելացրեց նա, — յես թույլ

կտամ Մաննիին ձեզ մոտ գա, յեթե կաբլունաների փոխարեն ինձ մի լավ բան տան:

— Իսկ դու ի՞նչ կուզեցիր, Ատիկլեուրա:

Ատիկլեուրան դժվարանում եր ասել, թե ի՞նչ կուզեր: Կաբլունայի մոտ այնքան լավ-լավ բաներ կան վոր... մարդ չի իմանում, վորն ուզի:

— Վերցրո՛ւ այս ծալովի դանակը, դուրդ գալիս ե,

— Շատ լավ բան ե, շատ եմ հավանում:

Ատիկլեուրայի քեֆը տեղն եկավ, բայց ելի դեռ գոհ չեր:

— Ձե, Մաննին ավելի արժի:

Իհարկե Մաննին ավելի արժեր, բայց չգիտեցինք, ուրիշ ել ի՞նչ առաջարկեցինք Ատիկլեուրային:

Աչքերս ման ածեցի նավի ներքնահարկում, վոր եսկիմոսի համար մի հարմար բան գտնեմ և հանկարծ աչքովս ընկավ մի հին խարտոց:

— Ատիկլեուրա, կուզե՞ս այս ել տամ քեզ:

Ատիկլեուրան անչափ ուրախացավ: Նա գոհ սրտով տուն վերադարձավ, ստանալով մի խարտոց ու մի դանակ Մաննիի փոխարեն... Մաննիին թույլ տվեցին տեղափոխվի նավը:

Հետևյալ օրը յեկավ նա, վազեվազ ու հեալով բարձրացավ նավի տախտակամածը և շվարած տեղումը մնաց կանգնած:

Մենք ու՛րախ սրտով վողջունեցինք նրան:

— Այ... յես յեկա:

— Բարով ես յեկել Մաննի, դու հիմա մերն ես:

Մաննին ժպտում եր ուրախ ու մի քիչ չհավատալով:

Յես մոտեցա նրան ու բռնեցի նրա ձեռքը:

— Կաբլունան պետք ե լողանա, Մաննի: Հետո նրան նոր շորեր կտան:

Մաննին ուրախությունից ծափ զարկեց: Նոր շորեր, ի՞նչ լավ բան ե...

Նա գեղեցիկ մազեր ուներ, բայց գլուխը սաստիկ վոշլոտ եր: Ափսոսում էինք նրա մազերը խուզել, այդ պատճառով լողանալուց հետո նրա գլուխը լավ սանրեցինք և մազերի մեջ փոշի ցանեցինք:

Նավաստին բերեց նրա համար նեքնաշապիկ ու վարտիք: Մաննին սկսեց հագնվել:

Այդ ժամանակ յես տախտակամածում նստած կարդում էի: Մեկ ել տեսա Մաննին միայն շապկով ու վարտիքով զալիս ե դեպի ինձ ու հպարտ-հպարտ այս ու այն կողմն ե նայում:

— Մաննի, այդ ո՛ւր ես գնում:

— Քո մոտ, կաբլունա, յես արդեն պատրաստ եմ:

— Բայց դու դեռ հագնված չես, Մաննի:

— Ի՞նչպես թե հագնված չեմ, բա սա շոր չի: Այն ել ինչ լա՞ն ե...

Մաստիկ ծիծաղս յեկավ:

— Ձե, Մաննի, կաբլունան այդ շորի վրայից ուրիշ շոր ել ե հագնում: Միայն այդ շորով վոչ վոք մարդամեջ դուրս չի գալիս:

— Ինչո՞ւ վոր:

Յես ել չգիտեյի ինչու:

— Վորովհետև ցուրտ ե, Մաննի:

— Բայց այժմ տաք ե:

— Այնուամենայնիվ դրա վրայից դու պետք ե մի ուրիշ շոր ել հագնես: Յե՛վ դու միշտ այդպես արա:

— Ուրեմն ինձ ուրիշ շոր ել կտան, վճարե՞լ ե այդ շորը:

— Ներքևում:

Յես ինքս նրան ներքև տարա: Նրան հագցնող նավաստին վորոնելիս ե յեղել նրան:

— Յես միայն մի ըոպեյով հեռացա այստեղից, վոր նրա վերահագուստը բերեմ, տեսա նա չկա, — ասաց նավաստին:

Մաննին վերջապես բոլորովին հագնված ե: Նրա հագուստը մի քիչ խայտաբղետ եր: Նրան հագցրել էյին այն շորերը, ինչ վոր ուրիշներին պետք չեր յեկել՝ մի գործված կապտագույն շապիկ, յեղջերվի մուշտակից կաբած վարտիք, վոր հասնում եր մինչև նրա ծնկները, սպիտակ ու յերկար չուլքիներ, փայլուկած հին տուֆլիներ և բաց կապտագույն գլխարկ, վոր գործ ե ածվում լողանալիս:

Բայց գուցե յերբեք և վոչվոք չի հպարտա-

ցել իր նոր հագուստով անպես, ինչպես հպարտանում եր այժմ Մաննին: Նա ուրախությունից չեր իմանում ինչ անի, մեկ ծիծաղում եր, մեկ շորերը բռնում, քաշում եր այս ու այն կողմ և շուտ-շուտ հետաքրքրությամբ ու հիացած նայում եր իր ձեռքերին ու վոտքերին: Նա փորձ եր անում իր մեջքին ել նայի, բայց այդ նրան վոչ մի կերպ չեր հաջողում:

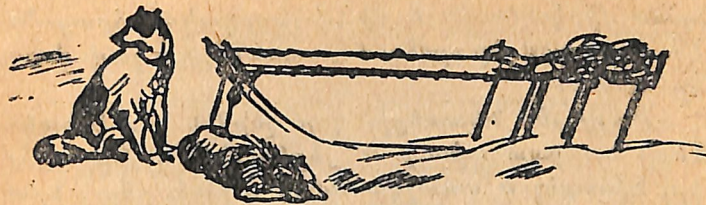
Իսկ ինչպես եր ուտում: Նա ուտում եր, վորքան սիրտն ուզում եր, իսկ նրա սիրտը անչափ շատ եր ուզում: Յես վախենում եյի, վոր նա շատ ուտելուց հիվանդանա, բայց այդ փորձանքից նա ազատ մնաց:

Մաննին շատ շուտ սովորեց նավի կյանքին: Մեր ոգերևութաբան Հանգենը նրան գրել կարգալ սովորեցրեց: Նա շատ շուտով սովորեց կարգալ և ստորագրել իր անունը և մինչև անգամ ժամացույցին նայելով իմանալ ժամանակը: Բայց նրա ամենասիրած բանը դամա խաղալն եր:

Այն ել ինչպես եր տաքանում խաղալիս: Մի անգամ յես կայուստում նստած գիրք եյի կարդում, իսկ Մաննին ու լեյտենանտը մի անկյունում դամա եյին խաղում: Հանկարծ անդիցս վեր թռա կայուստում բարձրացած վայրենի գոռում գոչումից: Դուրս յեկավ, վոր Մաննին տարել եր լեյտենանտին և ուրախությունից այդպես աղաղակ եր բարձրացրել:

Իսկ յերբ նա տարվում եր, բարձր ու աղիւղորմ լաց եր լինում:

Այսպես եր անցնում Մաննիի կյանքը նավում:

* * *

Անցան յերկու ամիս՝ հունիսը և հուլիսը: Իսկ ոգոստոսին «Վիլհելմ արքայի հողում» յերկու ձմեռ անցկացնելուց հետո վճռել եյինք ուղևորել դեպի արևմուտք: Մաննին ել պետք ե մեզ հետ գար: Նա արդեն իսկական կաբլունա յեր դարձել:

Ուղևորվեցինք: Եսկիմոսները բոլորը յեկել եյին մեզ ճանապարհ դնելու: Շատ սրտառուչ եր մեր միմյանցից բաժանվելը:

Բայց մենք յերկար չճանապարհորդեցինք: Սեպտեմբերի սկզբին հասանք Մակենզիի գետաբերանը և փոքր ժամանակ կանգ առանք այնտեղ: Հետո յերևաց, վոր շարունակել ճանապարհը չենք կարող, վորովհետև մեզ ամեն կողմից պատել ե սառուցը: Մտիպված եյինք յերբորդ ձմեռն անցկացնել սառուցների մեջ:

Մենք բոլորս, նույնպես և Մաննին, գործ շատ ունեյինք: Մաննին շատ հեզ և փութաջան աշխատող եր, կարելի յե ասել ամենալաժն եր բոլոր ծառայողների մեջ: Նա շատ շուտով սովորեց փայտ սղոցել ու կոտորել և կայուստները մաքրել: Բացի այդ նա և լավ վորսորդ եր: Յես նվիրեցի

նրան մի կարաբին և մի վորսորդական հրացան։
Նա շատ լավ եր պահում հրացանները և լավ վորս
եր անում։

Բայց յես նկատեցի, վոր վերջին ժամանակ-
ները նա շատ տխուր ե յերևում։ Գուշնը գցել
եր, նիհարել և առաջվա նման ուրախ չեր։ Նրա
ուրախ ծիծաղը այլևս ամենևին չեր լսվում։

Յես շատ եյի անհանգստանում։ Մտածում
եյի, չլինի՞ թե Մաննին հիվանդ ե։

Մի յերեկո վորսից վերադառնալուց հետո մտա
կայուտը։ Լսեցի, վոր մեկը բարձր լաց ե լինում։
Չայնից իմացա, վոր լացողը Մաննին ե և շտա-
պեցի նրա մոտ։

— Մաննի, ի՞նչ ե պատահել։ Չլինի՞ քեզ մեկը
վիրավորել ե։

Մաննին ձուրբին մի պատկեր բռնած աղիողորմ
լաց եր լինում։

— Մաննին չի գնա... կաբլունա-նունի... ինձ
այնտեղ կսպանեն... կսպանեն...

— Ով կսպանի, Մաննի, ի՞նչեր ես խոսում։
Բայց Մաննին չեր հանգստանում և մեկնում
եր դեպի ինձ ձեռքում բռնած սլատկերը։

— Այ տես... տես...

Յեմ ավելի բարձր լաց յեղավ։

Նայեցի պատկերին, տեսա, դա մի անգլիա-
ցու նկար ե, վոր գազանային կերպարանքով կըտ-
րում ե մի բուրի* զլուխը։ Դա անգլիացիների
ու բուրերի պատերազմի ժամանակից մնացած
կոպիտ ու անճաշակ պատկերներն էր։

— Միամիտ կաց, Մաննի, այդ դատարկ
բան ե։ Իզուր տեղը լաց մի լինի։ Կաբլունա-
նում շատ լավ կլինի քեզ համար։

— Ձե, չե, չեմ ուզում...

Յես ընկա մտածմունքի մեջ։ Թե յես և թե
ընկերներս շատ եյինք ափռում, վոր պիտի բա-
ժանվենք Մաննիից, բայց տանել նրան մեզ հետ
հակառակ նրա կամքի՝ վոչ մի ցանկություն չու-
նեյինք։

— Ի՞նչ արած, Մաննի, յեթե մեզ հետ չես
ուզում գալ, մենք կթողնենք քեզ այստեղ, եսկի-
մոսների մոտ։

Մաննին լացը կտրեց։

— Ախ, կաբլունա, ուրեմն դու կթողնե՞ս, վոր
Մաննին մնա։ Այո, Մաննին շատ ե ուզում այս-
տեղ մնա։

Ճար չկար, պետք եր համաձայնել։

Այստեղի եսկիմոսների մեջ մի բարեկամ ու-

* Բուրերը հողանոցի գաղթականներ են Հարավային Աֆ-
րիկայում։

նեյի Մանիտիւի անունով, վոր մի շատ բարի և լավ մարդ էր: Հետեյալ որը յես գնացի նրա մօտ և առաջարկեցի, վոր Մանիին թօղնեմ իր մօտ:

Մանիտիւի ուրախացավ, վորովհետև նա դավակի չուներ, իսկ Մանին լավ վորսորդ էր:

Յերկու որ անցած Մանին մեզանից ստացած ընծաները՝ հագուստ, ծխախոտ, սապոն, յերկու հրացան ու պատրոններ հետն առած հեռացավ մեր նավից:

Նա ամենևին տխուր չեր: Ընդհակառակը՝ ուրախությունից թռչկոտում ու պարում էր: Նորից կակտի նրա նախկին կյանքը՝ փոկ վորսալը, կալաուդի, նրա սրտին մօտ սովորությունները...

Իսկ մի քանի շաբաթից հետո մենք ել հեռացանք այստեղից և ուղևորվեցինք հեռու, դեպի արևմուտք:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

I. Մենք յեղբւում ենք	5
II. Ծանոթանում ենք եսկիմոսների հետ	8
III. Հյուր ենք գնում եսկիմոսների մօտ	15
IV. Մենք մօտ ծանոթներ ենք դառնում	20
V. «Մեծ վորսը»	29
VI. Մանին արջ է սպանում	43
VII. Վորսի յենք գնում կայակով	49
VIII. Ամառը եսկիմոսների բնակատեղիում	63
IX. Մանին կարլուհա յե դառնում	73

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0145028

15-917

ԳԻՆԸ 45 ԿՈՊ.

111

АМУНДСЕН
ЭСКИМОСИК МАННИ

АРМЕНГИЗ — ЭРИВАНЬ